

Vári Attila:
A szeretet méltósága
Ilia Mihályról
7. oldal

Mascher Róbert:
Lehetne...
A design Magyarországon
8. oldal

Brém-Nagy Ferenc:
Író és szerep
Orhan Pamukról
14. oldal

Somhegyi Zoltán:
Arctalan való
Csurka Eszterről
18. oldal

Bozai Ágota:
Zene régről
Csalog Benedek interjú
24. oldal

III. évfolyam
2007/01

maklár

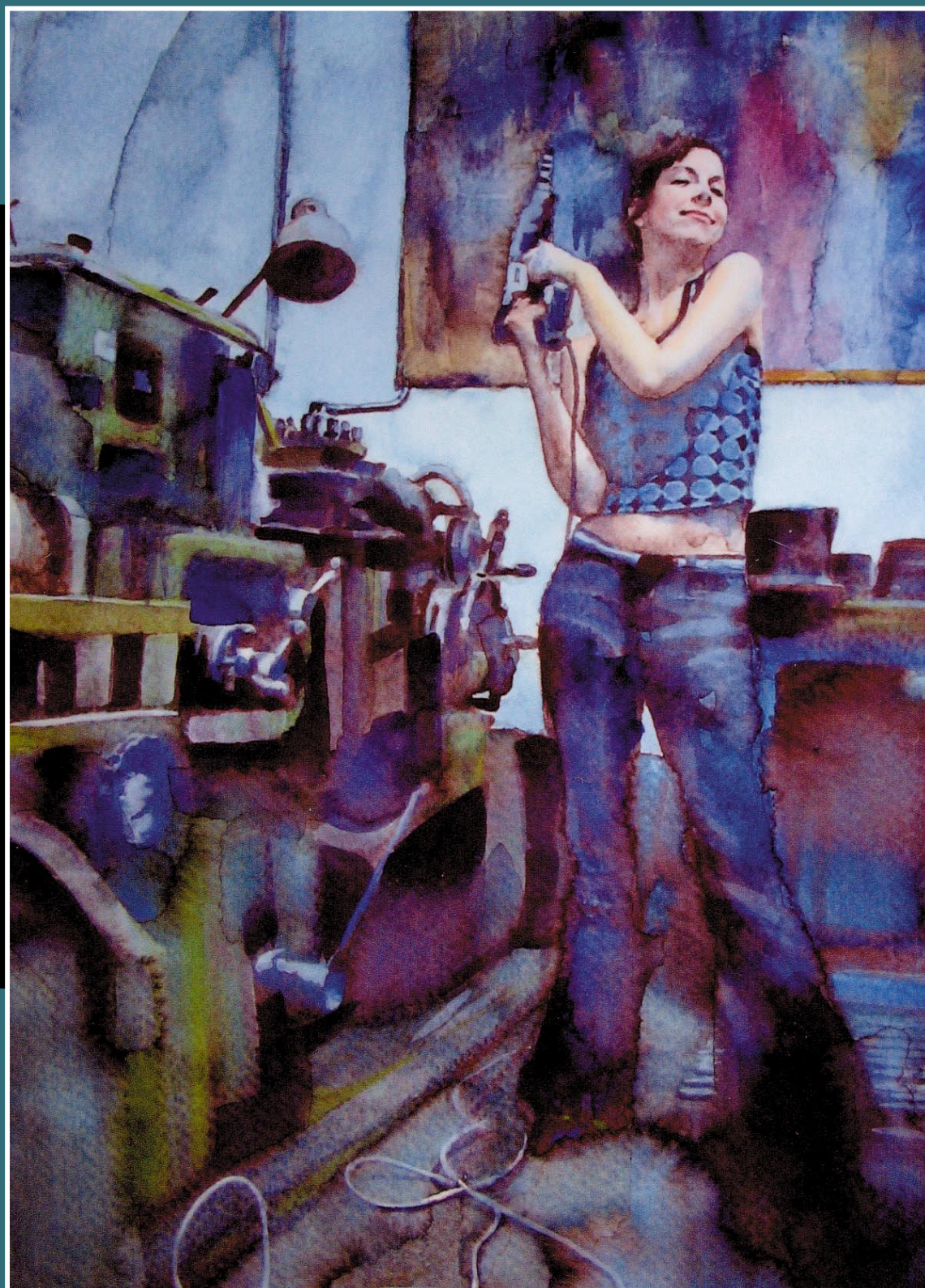
A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány ösztönművészeti folyóirata

„De hát az élet fele
álom, és így nincs ok a
zúgolódásra. Elvégre
nem lehet mindig jó.

Az élet, az ébrenlét
tele van félelemmel,
unalommal, sok rossz
emberrel és sok olyan
emberrel, akik jók, ked-
vesek, mint a dada és a
nagyamama, de akikhez
tulajdonképpen semmi
közünk; az álom
kárpótol mindenért.”

Csáth Géza

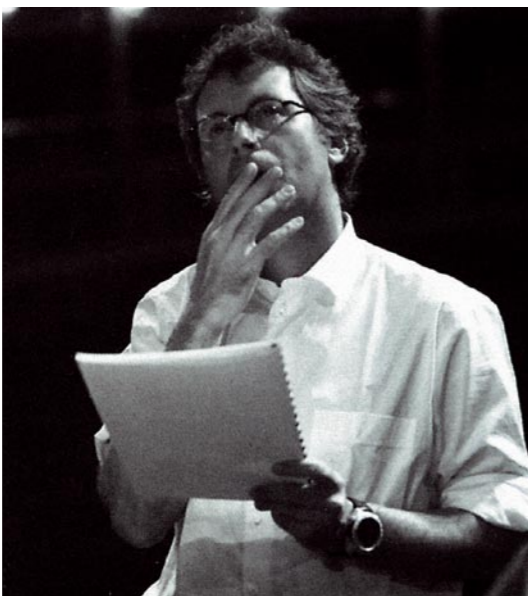

tartalom

Brém-Nagy Ferenc:	2
Történetek és zeneiség	
Büki Attila:	3
Dohogásaim naplólapjaiból	
Zielinsky Tibor:	4
Előd Ágnesről	
Novotny Tihamér:	6
„Kozmikus párhuzamok”	
Vári Attila:	7
A szeretet méltósága	
Mascher Róbert:	8
Lehetne...	
Fenyvesi Áron:	10
Progresszivitás a fiatal képzőművészeknél	
Czövek Olivér:	10
Az utolsó előtti ítélet	
Péntek Orsolya:	12
„Én odafigyeltem mindenkire”	
Szivák-Tóth Viktor:	12
Álarccsere	
Brém-Nagy Ferenc:	14
Író és Szerep	
Marczinka Csaba:	16
Az ittlét itatásán	
W. Zs.:	16
Kortárs képzőművészek almanachja	
Kaló Béla:	16
„Sorslégiók”	
Somhegyi Zoltán:	17
Meglepetések játéka	
Somhegyi Zoltán:	18
Arctalan való	
Csepányi Ildikó:	18
Kelenvölgyi Festőiskola kiállítása	
Feledy Balázs:	19
Maoe alkotói nagydíjak 2006.	
Milics Ádám:	20
Időtlen fotók fantomja	
Büki Attila:	21
Színház és közönsége	
Cseh Boris:	22
Mi lesz a titkokkal?	
Bozai Ágota:	24
Zene régről	
„Személyes közügyek” 2006:	26
A pályázat díjazottjai	
Éles István:	26
Egy aktuális Mátyás mese	
Novotny Tihamér:	27
56 50	

Brém-Nagy Ferenc

Történetek és zeneiség

Kedves Olvasók! Tisztelt Művészek!
 Az új év ismét némi változást hozott lapunk szerkezetében. A megmaradók mellett új rovatokat indítottunk, s néhány korábbi rovatot átalakítottunk. Ennek során igyekeztünk optimalizálni az egyes művészeti ágak megjelenési lehetőségeit. Emellett a lap külső megjelenésén is változtattunk. Bízunk benne, hogy mindez találkozik az Önök igényeivel.
 Az újság eredendő céljának megfelelően szerkesztőségünk folyamatosan kereste a lehetőségeket, hogy a kortárs művészek számára minél szélesebb körű bemutatkozási lehetőséget biztosítsunk. Ennek érdekében a lap terjedelmét a korábbi 20+4 oldalról 24+4 oldalra, a példányszámot pedig 10 000-ról 11 000-re növeltük emellett, hogy a rendelkezésünkre álló forrás megegyezik a még 2005-ben meghatározott szinttel. Ez évtől immár közel 200 műtárgykereskedő lakására is eljut a MAKtár, ez által is szeretnénk felhívni figyelmüket a bemutatott művészek munkáira. Újdonság még, hogy az egyik országos napilap kulturális rovata részére szerkesztőségünk együttműködési megállapodás keretében témajavaslatokat küld ettől az évtől, ami reményeink szerint növelheti a közalapítvánnyal kapcsolatba kerülő, részünkre információkat adó művészek, csoportok, intézmények megjelenési esélyeit. Ebbe a folyamatba illeszkedik, hogy több kábeltelevíziós társasággal is kezdeményeztük együttműködés kialakítását, amely révén a lapban szereplő művészek újabb bemutatkozási lehetőséghez juthatnak.
Ez évi első „találkozásunk” alkalmából ismét nagyon boldog új évet kívánunk valamennyi kedves olvasónknak!
 A szerkesztőség

Ha olyan jellemzőket keresnénk, melyek egyként elmondhatóak Alessandro Baricco magyarul megjelent öt könyvére s ily módon az olasz író munkásságának ismérvei lehetnének, nos, az első a történet lenne, azaz pontosabban fogalmazva a történetek. Baricco regényeiben párhuzamos, egymástól látszólag időben és térben távoli történetek szerepelnek, bonyolódnak, érenek végül össze, fonódnak egymásba. Ezekből a mozaikokból épül fel a fikció, melynek háttere nagytól, elmosott, sokkal inkább sejtetett, mint pontosan megrajzolt. Ez lehet az éppen aranykorát élő, a technikai fejlődés és a kikristályosodott, szilárd értékek okán magában bízó, a haladás hozta ellentmondásokból és kínokból még mit sem sejtő Európában lévő helység (Harag-várak, Helikon Kiadó, 2005), lehet egy tengerparti, gyerekek által vezetett fogadó, ahová különös sorsú emberek érkeznek (Tengeróceán, Helikon Kiadó, 1999), lehet egy földrajzilag nem meghatározható város (City, Helikon Kiadó, 2006). De nemcsak a háttér bizonytalan kontúrú, többnyire a szereplők is azok. Fizikainak mondható

valójuk vagy személyiségük helyett sokkal inkább az őket mozgató erők plasztikusak, az álmaik, a vágyaik, titkolt szenvedélyeik, átélt traumák, rég megesett, el nem felejthető események, melyek viselkedést, cselekvéseket motiválnak. Egy Japánban átélt szerelmet újra fellelni akaró férfi keresése (Selyem, Helikon Kiadó 1997, 2006), egy a gyermekkorában családjá kiűrtását meg- és túlélt nő hosszú ideig érelt, módszeresen végrehajtott bosszúja (Vértelenül, Helikon Kiadó, 2003), a vasútépítésbe fogó üvegyártulajdonos, aki hazaviszi imádott feleségéhez törvénytelen fiát (Harag-várak, Helikon Kiadó, 2005). Elmosott háttérben mindenkiben ott lakozó, éppen ismerős, átélhető erők által mozgatott szereplők – talán ezeknek köszönhető, hogy Baricco könyveiben a létezés olyan helytől és időtől függetleníthető tartományai sejtjenek fel, amelyek természetükénél fogva többnyire rejtve maradnak, mert csak az érzékenyen közelítőnek mutatkoznak meg, annak, aki vállalja a meglátásukkal együtt járó szépséget és szomorúságot is. Maguk a történetek szikrák, fészkesek. Egy tévéinterjúban az író egyszer azt mondta, rengeteg időt tölt azzal, hogy hosszú, szövevényes történeteket gondol ki, majd csaknem ugyanannyit azzal, hogy ezeket a lehető leginkább összetömörítse. Nem arról van szó, hogy kidobáljon belőle részeket, hanem hogy minden ízét, elemét megtartva a lehető legkevésbé szóval mesélje el. Hasonlatosan ahhoz, mint amikor gyümölcsöt aszal az ember. S valóban, Baricco történetei olyanok, mint az aszalt gyümölcsök: tömörek, súlyosak, intenzívek. Nem nélkülözik a romantikus vonásokat, s ezáltal már azt az utat mutatják, amerre a posztmodern irodalom valószínűleg elmozdul (itt most kéretik elfelejtetni a posztmodern sajátos sajtós hazai értelmezését) majd.

Miközben azt írom, hogy tömörek és súlyosak ezek a történetek, paradox módon azt is le kell írni, hogy közben olyanféle könnyedséget, mondhatnám légiességet is felfedezhetünk bennük, ahol mondjuk egy mozdulat, a tenger néma hullámzása is érezhető. „Ez nem regény. Nem is elbeszélés. Ez egy történet. (...) Minden történetnek zenéje van. Ennek fehér zenéje. Ez fontos, mert a fehér zene különös muzsika, időnkint zavarba ejtő: halkán szól, és lassan kell táncolni rá...” – írja Baricco a Selyem című könyvéről. S itt találhatjuk meg a könnyedség magyarázatát. Ez pedig a történetek nyelve, amely nagyon kidolgozott, pontos és emellett a líraiság dominál benne. S ez a másik nagyon fontos vonás Baricco prózájában. A zeneiségbe hajló, lecsupaszított nyelv, amely a fészkes történetek elbeszélésekor különös feszültséget képes teremteni.

Alessandro Baricco 1958-ban született Torinóban. Zenekritikusként kezdte pályafutását. Harmincegy évesen jelent meg az első regénye, melyre azonnal felfigyelt mind a szakma, mind a közvélemény. Munkásságát egy francia és három olasz díjjal ismerték el, közöttük a legrangosabbal, a Viareggio-díjjal.

Büki Attila

Dohogásaim naplólapjaiból

A szó fodrászai

Lapozgatom az újságokat. Olvasom a hírvataikat, az érdeklődést keltő címek alatti sorokat. Az innen-onnan „összesöpörteket” is. A kétes tarkaságokat Hollywoodról, Párizsról...

Miről olvasok? Zs. művésznő haján mint végzi utolsó simításait fodrásza, s hogy egyik filmjében vietnami disznókkal ölelkezett. Majd az ismeretlen francia hölgyről, aki feltűnő ruhában jelent meg Párizsban az autóversenyzők fogadásán. Szinte semmiről sem szóló írások. Újsághasábok „betűtöltelei”.

Miért közlik? – kérdezhetné bárki. Ok és okozati összefüggések között kutatva különböző válaszokat adhatnak. Nem teszem. Valójában az újságok szerkesztőit kellene megkérdezni. Mindenestre ők is jól tudják, hogy a hír arról szól, hogy hol, kivel, mivel, mikor, milyen körülmények között mi történt vagy történik. Hogy hitelen kell megírni az eseményeket, és csakis azokat, melyek közérdeklődésre méltók. Hogy a valódi hírek találkoznia kell az olvasókkal. Hiszen ha úgy használunk fel tényeket, hogy tartalmukra nem gondolunk, közlésük érvényességét nem ellenőrizzük, elkerüljük az olvasót. Hitelünket is elveszítjük, hisz nem szolgáljuk egyetlen közösségünket, összetartozásunkat. A szó nem lehet a semmitmondás eszköze. Az üresség prédája. A szó elsősorban közlés és összeköttetés. Üzenet rólunk és a világról. S minél szellemibb, annál érzékletesebb.

Jól tudják az írásművészet ismerői azt is, hogy az újságok íróit, szerkesztőit csak az élteti, ami megtörténik. Ha nincs miről szólniuk – hírt adniuk – többet mondanak el hallgatással. Valljuk be őszintén, hogy a Zs. művésznő tincseit simogatató fésűs úr nem az élet, „fodrásza”. A francia hölgy sem „öltözteti” a világot.

Lélekszennyezők

Környezetünk szennyezéséről egyre többet hallunk. Most épp az illegális szemétszállítványokról, melyeknek többségét december elején rakták le Kecskemét határában, Kerekegyháza, Kiskunmajsa és másutt. A védelem érdekében elkezdődtek a vizsgálatok és bizonyára a tettesek kilétére is fény derül. Az elmúlt évek tapasztalatai pedig azt mutatják, hogy az embert körülvevő természeti, technikai és társadalmi környezet közül többnyire az első kettővel foglalkoznak, holott nemcsak a biológiai környezetet érik káros hatások, hanem az emberi pszichét is. Az emberi közösségekben – ha még beszélhetünk hagyományos értelemben vett közösségekről – megtalálhatók azok, akik cselekedeteikkel keserűséget, bánatot, nyugtalanságot keltenek társaikban. Az ember, mint társas lény különösen sérülékennyé válik az értéktudattal és motivációs válsággal átítatott társadalmi helyzetekben. Egyesek úgy gondolják, hogy lehet sértegetni a másikat, hazudni és lejáratni azt, aki épp a közelben van. Az érintettek meg egyre azt érzik, hogy fogy körülötük a levegő, s a vádaskodások ellen maguk köré védőháló építenek. Idővel rádöbbennek arra is, hogy a védőháló sem elegendő...

A társadalmi átalakulás folyamatában, ahogy nő a bizalomhiány, erősödik az agresszió. Egyre-másra érzékelhető a „betartás” és a demoralizáció.

A demokráciának elengedhetetlen kelléke a tolerancia, ahogy az emberi kapcsolatoknak is. Ám a lelki szennyezéstől mérgezett környezetben meddig bírja a türelmesség, „cérnája”? Sűrűt az idő, hogy rátaláljunk az igazi értékekre. Néha elgondolom, hogy a művészet elme és lélek alkotta igével lehetne segíteni a nyugtalanságot okozóknak. Ha vennék a fáradságot a művészetek befogadására. Ha megérintenék őket a művészeti alkotások gondolatisága, hangulata, zenéje... és hordoznák magukban az élet eme fluidumát, talán embertársaikhoz is másképpen közelednének.

Egy könyvbemutató margójára

Meghívót kaptam könyvbemutatóra. A szerző közeledve hatvanadik évéhez összegyűjtött verseit tette közzé. Elfogadva az invitálást autóbá utam, s elindultam. Amikor a rendezvény helyszínére értem, az egykori megyeháza gyűléstermébe, a műsorvezetőtől megtudhattam, hogy a város önkormányzata, képviselő-testülete előző nap elismerést adott át a szerzőnek kulturális, művészeti tevékenységéért. Aztán a bemutatót követő állófogadáson tapasztalhattam, hogy az elismerést adományozók köréből senki se jött el. Nem tudom, hogy a szerzőre ez milyen hatást tett. Meglehet, különösebben nem hiányolta kitüntetőit, hisz kötete bemutatóján közel százan érdeklődtek írásművésze iránt. Bennem mégis döbbenetet keltett. Döbbenetet a költő miatt a tiszteletadás, a megbecsülés és a művészete iránt elvárható érdeklődés jogán. Persze a város, „jó gazdá” miatt is, akik nemcsak számba veszik, hanem féltő gonddal óvják is alkotóik eredményeit. Ennek pedig egyetlen módja az, ha értékeiket befogadják, megismerik és részesei a város művészeti, kulturális életének. Persze a kérdés ezúttal is az, hogy az elismerést adományozók automatizmusáról van csupán szó, vagy néhány művészetet értő ajánlásról, amit a képviselők elfogadnak az előterjesztőtől. Pestiesen szólva, „lábbal szavazókra” gondoljak, a feledékenység kódere, vagy a befeléfordulás péntek esti óráira, a hétvégére, mely átvezeti őket az új munkanap kezdetéig? Bármilyen is maradtak távol, a megtörténtet tágabb értelemben vett közösségük és személyes hitelességük csorbulásának vélem.

A költő megérdemli, hogy többet tudjunk róla, hogy közelebb érezzük hozzáink egyéniségét, bensőségebb kapcsolatba kerülhessünk műveivel. Valójában ezért is rendezik a könyvbemutatót.

...bemész mint Bruce Willis, majd megszólal a riasztó...!

Nemrég egy szobrászatról szóló konferencián Dr. Iványi Brigitta tartott előadást a köztéri művészetnek egyfajta, még igazából kiaknázatlan köz-teréről, mégpedig a világháló által létrejött – tehát létező – virtuális tér lehetőségeiről. Szokatlan hangzott, többen hangot is adtak kételyeiknek, de tagadhatatlan, hogy statisztikailag egyre többen, s egyre több időt töltenek ott a látogatók. Szörfölés közben bizonyos oldalakat többen látogatnak, mint például a Kodály köröndöt az arra járók, így a megfelelően elhelyezett műalkotás a világháló virtuális valóságában több figyelmet kaphat, mint a hűs-ér valóság dimenziójában létező társaik.

A világháló természetesen egy oda-vissza ható információs közeg, melyen nemcsak elhelyezni lehet a műveket, hanem az ott találtakat alapanyagként tekintve újabbakat is lehet létrehozni. Az Interneten terjedő tömegkultúra Előd Ágnes művészetének termékeny táptalaja, egyik legfontosabb forrása. A képzőművészet határait feszegető alkotó Előd Ági is. Számítógépes művei, printjei, installációi, objektjei a mindennapok tömegkultúrájából táplálkoznak, távol állnak a múzeumok, művészeti gyűjtemények patetikusságától, szellemesen játékosak, üdítően frissek, de egyszersmind gondolatébresztők is.

Sokan azért idegenkednek a kortárs képzőművésztől, mert nem értik, és minden szakértői megközelítést erőltetett, hiteltelen belemagyarázásnak érzik. Előd Ági viszont kifejezetten törekszik a közérthetőségre, honlapján minden egyes művéhez részletes magyarázatot ad.

ZT: Mondanál néhány szót a következő projektedről?

EÁ: Ma már a hétköznapi agresszivitás dózísát nem csak a híradóból, akciófilmekből, hanem a számítógépes játékok virtuális valóságából is magába töltheti a gyanútlan cyber-polgár. Ez egy annyira sztereotizált forma már, hogy fel sem tűnik, pedig mint az erőszaknak egy gusztozatos vizualizált formája, mégiscsak erőszak.

Nagyon sokfajta játék létezik. A legérdekesebb ebből a szempontból a First Person Shooter típusú. Az ember a kezét látja a monitoron, benne van valamilyen fegyver, és különböző feladatokat kell végrehajtani: pályán kell végigmenni, ha azon túljutott, akkor engedi át a játék egy következő szintre. Nagyon sokféle feladat van: általában le kell löni valakit, vagy mint Bruce Willis összes filmjében, bombát kell hatástalanítani. A következő installáció is egy ilyen fiktív számítógépes játék fiktív pályája lenne, ahol bemész – mint Bruce Willis –, majd megszólal a riasztó, azonnal megtudod, hogy bombariadó van és borzasztó nagy atombomba ketyeg a teremben valahol, amit hatástalanítanod kell. A teremben terminálok lesznek felállítva, az egész installáció elektronikusan vezérelt és a vezérlő terminálok szerint fognak fel-fényleni. Vészvilágítás van, gyakorlatilag homály és azonnal látható lesz, hogy me-

lyik utat kell követnie a nézőnek ugyanúgy, mint egy számítógépes játékban, ahol a rendszer mindig ad valami támpontot. Nagyon egyszerű a feladat, gombokat kell nyomogatni és az mindig a következő lépéshez vezet. Így lépésről lépésre a néző hatástalaníthat egy bombát, mint Bruce Willis és megmenti a világot...

Az a jó benne, hogy ez nem egy „meganimált”, úgynevezett 3D-s térben, hanem a valós térben játszódik és te vagy a főszereplő, egyes szám első személyben. Annyi a könnyítés, hogy nem lőnek rád mindenféle szörnyek a tereptárgyak mögül.

ZT: Miért választottad műveid létrehozására a számítógépet?

EÁ: Hát, ez éppen olyan kérdés, mintha az építész, aki egy tízemeletes házban dolgozik, megkérdeznéd, miért éppen vasbetont használ. Akkor használok számítógépet, ha az adott munka azt kívánja. Ha az úgynevezett 3D/virtuális térben kell dolgoznom, mert a munka témájához ez kell. Ilyenkor nyilván a megfelelő eszközt kell használnom, és megfelelő szakember segítségét kell igénybe vennem. Ugyanúgy, ahogy egy nagyméretű bronz figura építése egy vasváz hegesztésével kezdődik, arra fát és újabb vasakat kötözöl, de csak azért, hogy legyen, ami mintázás közben megtartja az agyagot. Ahhoz, hogy a megmíntázott agyagszobor átkerüljön bronzba, viszont már műhely és szakember kell, így azt a legtöbb esetben nem is maga a szobrász csinálja. A számítógép is csak egy ilyen technikai lépcső.

ZT: Miért használasz printeket?

EÁ: Printeket és egyéb nem szobrászati műfajú munkákat azért készítek, mert adott kor művészetének mindig a saját kortárs vizuális kultúrája által felvetett kérdésekkel kell foglalkoznia. És úgy látom, hogy a mi vizuális környezetünk jelentős forrásai a reklámok, az óriásplakátok, a TV, a számítógépes játékok és a film. Így mindez foglalkoztat, számomra téma. Az a 20. század első feléig megszokott volt, hogy a szobrászok képeket is készítettek. Képlasztikáim és az installációk mellett képeket is készítek. Ha egy adott kép témája fotoretusálást követel, akkor a legjobb hordozó a computer-print.

Ennek ellenére, ha megkérdezik, mi a foglalkozásom, kategorikusan azt szoktam válaszolni, hogy szobrász vagyok.

ZT: Hogyan látod a saját szerepedet?

EÁ: Egy művésznak mindig annak tudatában kell dolgoznia, hogy amit csinál, az hatással van az emberiség kultúrájára. Ha nem érzi azt, hogy munkája fontos, hogy azt csak ő tudja elmondani, akkor nem merne kiállítani. Mert milyen joga állítana ki valamit, amiben ő maga sem biztos? Szóval, többször említetted, hogy a munkáimat humorosnak találod, mintha mindennel viccelnék. Örülök, ha így látod, hiszen munka közben volt ilyen szándékom is. De általában olyasmiket csinállok, amelyek több jelentésszintet mentén fogadhatóak be és élvezhetőek. A humor általában csak a felszíni réteg ezek közül, amely arra hivatott, hogy egy közvetlen emocionális olvasatot biztosítson a befogadás első pillanataira, és így a munkának legyen ideje és alkalmja beszippantani a nézőt a mélyebb jelentésrétegekbe. Ezt a többrétegséget nagyon fontosnak tartom, mert a kortárs vizuális környezet nem művészeti szándékkal készült jelei olyan közvetlenül és szinte tovakodóan kínálják fel magukat befogadásra, hogy a művészeti céllal készült objektumba is be kell építeni egy ilyen elemet, mint felszíni réteget. Szóval, halál komolyan gondolom.

ZT: Hogyan látod szerepedet a hazai és a nemzetközi szcénában?

EÁ: Ez jó kérdés. A hazai szcénában könnyedén elhelyezem magam, de a nemzetközi már más kérdés. Itthoni helyzetem alapvetően az a szerencsés konstelláció határozza meg, ami a főiskolás éveim alatt a Körösi Tamás által vezetett szobrász osztályban állt. Annak a generációnak a sikere nagyrészt Körösi Tamásnak mint mesternek, és a csoport összetételnek köszönhető. A saját és a környező évfolyamokból példátlan arányban kerültek ki ma is aktív kiállító, megbecsült szobrászok. Szerencsém volt, hogy akkor jártam oda és, hogy éppen Körösi osztályba kerültem. Ami a nemzetközi szcénában elfoglalt helyemet illeti, ilyesmirel egyszerűen nem beszélhetünk. A magyar képzőművészet világviszonylatban annyira alulreprezentált, hogy egyetlen olyan magyar művészt sem tudnék megnevezni, aki a nemzetközi közegben jelen lenne. Még a legnagyobbak sem. Pláne nem én. Ezen az intézményrendszer alakításával lehetne változtatni.

Zielinski Tibor

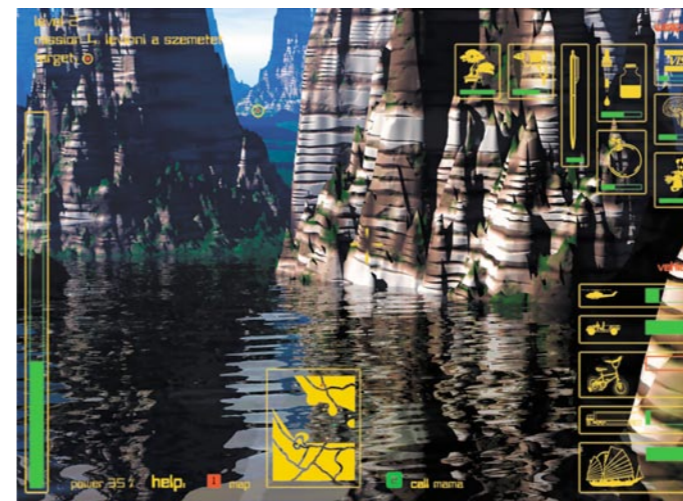
DÄNIKENES SZOBROK I.-III., 2005

„Illusztrálja alternatív régészeti/történelmi elméletét az én szobraimmal! Nem kell éveket tölteni a könyvtárban a létező emlékművek kutatásával és publikációs engedély-kérelmek írogatásával. Tudok még csinálni egy csomó ilyet. Még nem létező elméletekhez, rendelésre is! Garantáltan adekvát anyaghasználat! Stílus-koherens kivitelezés!”

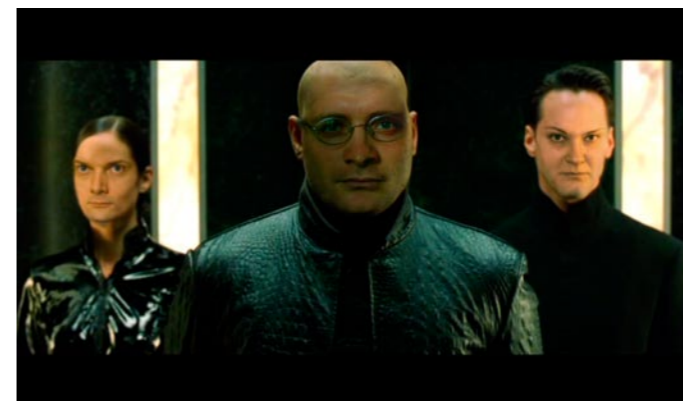
ALIEN PORNO

„Egy, két földön-kivüli életforma között lejátszó pornografikus jelenetet látunk, csak azt nem lehet tudni, hogy mi benne a pornó, mivel nem ismerjük az alien-ek anatómiáját.” E. Á.

LEVINNI A SZEMETET

„Egy fiktív FPS (lövöldözős számítógépes játék) képernyőjét ábrázolja. A kettes szinten vagyunk, a negyedik küldetésen. Itt a cél az, hogy le kell vinni a szemetet. Van mindenünk, ami egy ilyen játékban szokott: fegyverek, járművek, két segítség, életenergia kijelzés, és a cél kijelzése. Ez utóbbit egy kereszt jelzi. A fegyverek balról jobbra egyre brutálisabbak. Gyengébb fegyvereink a bonsai és a fűróp. Erősebb fegyverek: a toll, a mérge és a bomba. Legerősebb fegyverek: az agy, a pénz és a legeslegbrutálisabb fegyver: a panda.” E. Á.

MATRIX

„A képen a Matrix három főszereplőjének arcát helyettesítettem két állandó műteremtársa-méval és a sajátommal. Trinity arca helyén Szász György, Morpheus arca helyén Szabó Ádám és Neo arca helyén a sajátom látható.” E. Á.

LÖVÉSEK AZ UFO-BÓL

„Az eredeti kép a Palotához hasonlóan szintén 19. századi francia litográfia, amit úgy módosítottam, mintha a pusztítást egy láthatatlanná tévő pajzsral álcázott UFO-ból leadott lövések okozták volna.” E. Á.

ELŐD ÁGNES

(1974. BUDAPEST)

e-mail: info@agneselod.hu

www.agneselod.hu

1994-99 Magyar Képzőművészeti Főiskola,

szobrász szak, Körösi Tamás osztálya

1995-02 ELTE BTK, művészettörténet szak

1999-01 Magyar Képzőművészeti Főiskola, mesterképző

2002– Magyar Képzőművészeti Egyetem, doktori program

2003 A Goldsmiths College, Visual Arts Department és

Magyar Képzőművészeti Egyetem közös programja,

nemzetközi posztgraduális kurzus

Válogatott EGÝENI KIÁLLÍTÁSOK (2000-tól)

2004 Open Studio, Cite International des Arts, Párizs

2004 Henrike Hoehn Kunstprojekte, Berlin

2003 Sötét anyag, C3, Budapest

2003 Hányat kell még aludni Karácsonyig, acb Galéria, Budapest

2002 Cheat code, Raktart, Budapest

2001 Járt utat járatalánér el ne hagyj, Stúdió Galéria, Budapest

2001 A hét műtárgya, Kis Varsó, Budapest

2000 No matter, Emil Filla Gallery, Usti nad Labem

2000 Fairy-tales, Duende, Rotterdam

ÖSZTÖNDÍJ

2002 Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj

2004 Budapest Galéria és Cite des Arts, Párizs:

Műterem-csere program, Párizs

2005 Derkovits Gyula Ösztöndíj

Előd Ágnes az acb Galéria képviseli.

Novotny Tihamér

„Kozmikus párhuzamok”

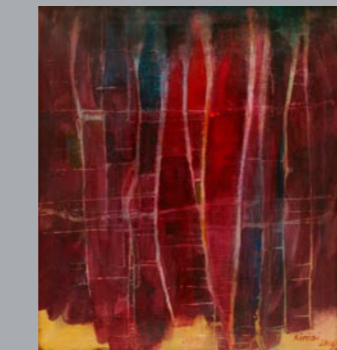
Kőrösi Papp Kálmán művészetéről

A fekete Nap fohásza (120x1200 akril vászon)

Kőrösi Papp Kálmán (KPK) születési ideje és az olvasói dátum között körülbelül hatvanhat és fél év feszül. Nem kis idő! Ahogy egy gyors budapesti műterem-látogatás után otthon emlékeztetőül fellapoztam kölcsönkapott portfólióját, két, számomra jelképes értelmű, egy régebbi és egy „mai” képen akadt meg a szemem. Az egyik egy 1967-ben készült korai festménye; egy meztlábás, szakállas öregembert ábrázol, egyszerű, szerzetesi asszociációkat keltő, sárgásbarna kabátba takarózva, burkolózva. Elképzéljük, nincs is más rajta, csak a „daróc” (!). Talán valami fahíd korlátjára támaszkodva áll, enyhén szétvetett lábfejjel, s a jobb karját, tenyerét maga elé tartva, mintha magyarázna, mondana valamit valakinek, aki nincs is a képen. A festmény díszetlen, inkább metafizikus, mint expresszív természeti háttérnek égszínkéék és lilás-türkizes üveggyöjéből kímetszett hangulatvilága kissé a magányos Csontváry Kosztka Tivadar istenközele és a római iskolás Kontuly Béla éterien aszketikus látásmódját juttatja eszünkbe. Az öregember kék szemén szinte átfolyik az ég, így benne is van a táblaképet bekebelező kozmoszgörmbben, de teste által ki is válik onnan.

A másik kép egy színes fotó, amely valami megnyitón készülhetett néhány évvel ezelőtt. Ezen a felvételen a profilból levett szakállas KPK mellképe – amint éppen társalog egy szintén oldalnézetből elkaptott, feléje forduló hölgy mellképével – nyilván valami optikai véletlen folytán, egy holdsarló alakú glória- vagy aurarészletben jelenik meg. A két általam felállított végpont között tehát – mintegy magyarázatként – az egymásból folyó és egymáshoz képest apró lépésekben elmozduló művek világainak száza sorakoznak. A személyesen meg- és átélt tér-idő univerzumdarabkák úgy szaporodtak és szaporodnak, mint a szívószállal megfűjt szappanos lé buborékfűrtjei: el is különülnek egymástól, de át is láthatunk rajtuk. KPK 1974-ben rendezte meg első önálló kiállítását, amelyet Bálint Endre nyitott meg. Rendkívül rokonszenvesnek találtam szövegének azt a megjegyzését, melyben felhívta a figyelmet arra, hogy KPK „újságkihordásból él, s amellett fest”. Ez a mondat anno így folytatódott: „Jobb is, ha az ecset és a festék »csak« a szellemi egzisztencia érdekében és nem az anyagiak kedvéért használsz.” Ez az örökérvényű tanács tehát akkor hangzott el Bálint

Kezdet és vég (90x80 akril vászon)

Térháló (80x80 akril vászon)

A kapcsolat (120x120 akril vászon)

Korlátolt tűz (110x110 akril vászon)

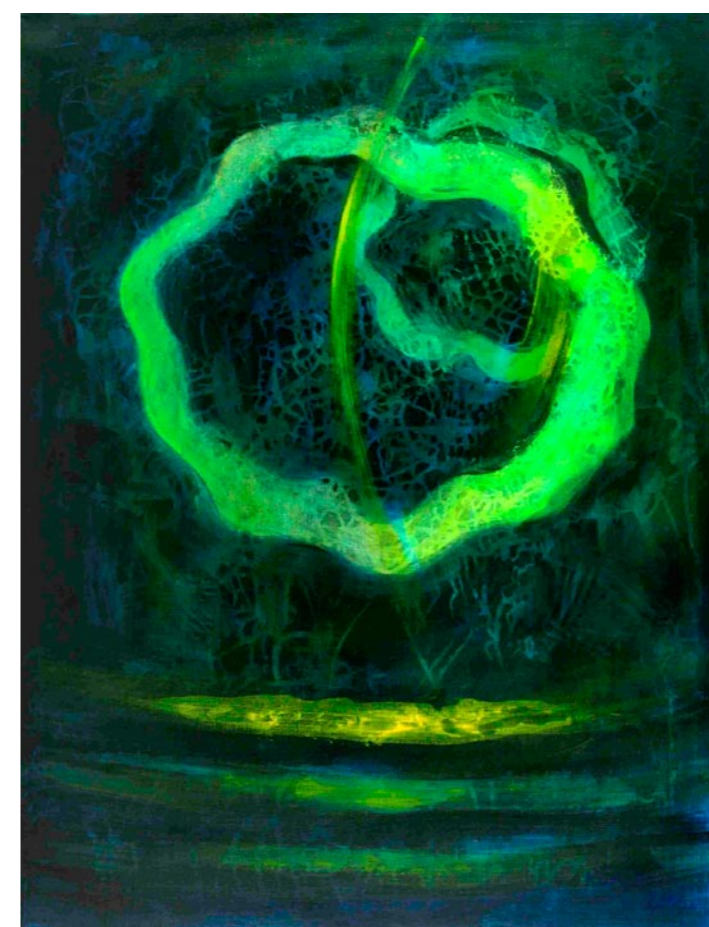
Becsapódás (80x80 akril vászon)

A Föld emlékezete (110x110 akril vászon)

szájából, amikor KPK kezdte elhagyni képeinek „festészetellenes”, novellisztikus, illusztratív tartalmait, s művei egyre inkább egy-egy elvont, félig geometrikus, félig organikus kristályrendszer szerkezeti sajátosságait öltötték magukra. „A mű akkor jó, akkor érett, ha benne a művész személyiségét szinte »körplasztikában« vehetjük szemügyre” – jegyezte meg írása végén Bálint, s ezek a személyiségjegyek mára egy karakterisztikusan szelíd, kozmikus absztrakt vagy absztrakt kozmikus világszemléletben bontakoztak és bontakoznak ki előttünk KPK esetében. Ennek a körülbelül a '70-es évek közepétől a '90-es évek végéig tartó változékony korszakának a természeti, táji, emberi és városépítészeti formákat átíró képei stílistikailag leginkább Cézanne és a kubisták, a magyar Nyolcok és az aktivisták, majd a Kállai Ernő által megfogalmazott „biromantikusok” és az európai iskolások, illetve az időközben megismert és barátává váló Illés Árpád absztrakt törekvéseivel hozhatók kapcsolatba. Az ezredforduló tájékára azonban KPK érzelmileg egyre meditatívabbá, filozofikusabbá, „tudományosabbá”, formailag pedig teljesen elvonttá vált festészetében. Ugyancsak Kállai Ernő kifejezésével élve,

képeinek világát a természet rejtett arcának molekuláris és kozmikus, azaz mikro- és makro-irányába tágította, s egyrészt természettudományos, illetve tudományos-fantasztikus alapokra, másrészt a Hamvas Béla-i szent hagyományokra, a *Scientia sacrára*, harmadrészt a Carl Gustav Jung által képviselt lélektan, vagyis az álmok és a tudattalan önkifejezés jelképeire helyezte. Így egy egészen sajátos felfogású és hangulatú, a csillagképek és a csillagrendszerek, a lemodellezett kozmikus jelenségek és a láthatóvá tett energiamezők, valamint az elképzelt kozmogóniák és kozmológiák tér-idő szerkezeteinek, illetve a szimbólumok világainak szabad analógiáira és asszociációira alapozott és épített festészetet hozott létre. Ez a mesterséges univerzum, mivel egyszerre lehetne a bőrünk alatt és rajtunk kívül a távoli világegyetemben, érzékileg és jelképileg, lelkileg és gondolatilag, vizuálisan (hálószerűen) és intellektuálisan összeköti és áthidalja az ember belső és külső lényé, illetve a környezete között fennálló valóságos és vélt tér-idő távolságokat. ... De a további szószaporítás helyett fogadjuk el Bálint Endre véleményét, aki szerint KPK műveinek végső soron „szavak nélkül kell utat találniuk a szemlélő érzékenysége felé”.

Impulzusok (80x110 akril vászon)

A szeretet méltósága Ceruzarajz Ilia Mihályról

Talán úgy negyven esztendeje Kányádi, mintha a titkok titkába akart volna beavatni, kezembe adott egy számomra ismeretlen lapot. TISZATÁJ. Ez volt a lap címe-neve, s ez akkortájt, a Vörös Zászló, Igazság, Igaz Szó, Népszabadság, Bányavidéki Fáklya, Munkásélet, Falvak Dolgozó Népe s más ily fanfáros nevek mellett olyan mellbevágóan magyar volt, hogy nem is hittem el, hogy Sarló és Kalapács, Ótágú Csillag, vagy más hasonló kiadványok mellett létezhet ilyen irodalmi lap a magyar ugaron.

Úgy olvastam végig a lapot, hogy minden betűjét bevéssem agyamba, hogy minden, a sorok között bujkáló célzását föl tudjam nagyítani, hiszen akkor értettem meg a Szabad Európa Rádió titokban hallgatott Ótágú Síp műsorának igazi értelmét: nem vagyunk magunkban, lám, a Tisza mellett érzékeli Erdély, Felvidék, s a Déli végek bárdjainak Edward ellen dobbanó dalait.

És ekkor találkoztam először Ilia Mihály nevével. Annyira fiatal voltam, hogy álmaim közt egy olyan könyv megírása szerepelt, amelyben Mikos Kelemen néneje válaszol a deák tekirdági, azaz rodstói leveleire.

Közben kiderült, hogy nem vagyok levélíró alkat, talán nagyon abban a világban nőttem föl, ahol egy rövid telefonálással, mint most unokáink az SMS személytelen-ségével adnak életjelet egymásnak.

És közben elkezdett özőlneni a levelezőlapok áradata. Ilia Mihálytól.

Még mielőtt bárki azt hihetné, hogy az irodalomszervező szerkesztő, a Tanár Úr csupán engem tüntetett ki néhány soros figyelmével, el kell mondanom, hogy Londonban Határ Győző asztalán, Farkas Árpád sepsiszentgyörgyi dolgozószobájában, a felvidéki Stószon, Fábry íróasztalán ugyanúgy ott voltak lapjai, mint Bécsben a Bornemissa Társaságnál, Kolozsváron Páskándi Gézánál, vagy Stockholmban Thinsz Gézánál, Marosvásárhelyen Sütő Andrásnál...

Azt a fogalmat, hogy irodalmi levelezés, lassan levedlette magáról az ezredforduló, s ha valaha Mikos néniének bőrébe bújva válaszolni akartam a Deáknak, most csupán egyetlen levélre futja szellemi erőmből:

Tisztelt Tanár Úr, amikor Széchenyi-díjjal tüntettek ki, amikor kitiltottak a Tiszatáj szerkesztőségéből, amikor igazadat szinte beteljesedni láttad a rendszerváltáskor (e fordulat események, szándékosan nem követik híven a kronológiát) – elhatároztam, hogy sok-sok megválaszolatlanul hagyott lapodra egyszer majd úgy válaszlok, hogy minden mondatom kérdés legyen.

Honnan ez a hév, amely arra kényszerít, hogy e komp-ország révészéként mindenről tudj, ami e szellemi lápon történik?

És ha nem sértő ez a kérdés, honnan egy kis emberben – aki nem súlyemelő alkat – ennyi erő? Mindent olvasni, mindenre reagálni, hiszen a könyvek, lapok, kéziratok, disszertációk tömege szorozva a gravitációs erővel már réges-régen be kellett volna, hogy szorítson egy könyvtárszoba atkákkal teli lélegzést gátló papírjai közé.

Ma már nem szokás levelezni. Karácsonyi, húsvéti, ilyen-olyan névtelen üdvözlések, a személytelenség korában a ghzt-kft jókívánságait egyből szemétkosárba dobó kézmozdulataink korában, Te vagy az egyetlen, aki még komolyan hisz a Guttenberg-galaxisban.

Ha majd egyszer, s mert hinnünk kell az egyszeri egyszerben, valaki összegyűjti a magyar irodalom nagyjai, kicsinyei, műkedvelői, érzékeny olvasói számára írott sok ezer leveledet, találkozhat azzal a ténnyel, hogy a virtuális világ győzelme hajnalán még volt értelme a szóznak.

Te még beszéltél.

És most jön a neheze.

Kicsoda Ilia Mihály?

A Tiszatáj hajdani főszerkesztője, a Hitel munkatársa, és a szegedi JATE professzora, meghatározója egy nemzedéknek, amely már egy másik nemzedéket taníthat arra, hogy magyarnak lenni nem több és nem kevesebb, mint hinni abban a néhány verssorban, amely így kezdődik: „Hazádnak rendületlenül. ...”

Tanítványai, íróbarátai szerint egyetlen mondattal összegezhető pályája: a szeretet méltóságára, a méltóságos szeretetre nevelni a magyarságot.

Vári Attila

f i s e

A „Téli Tárlat” című évzáró kiállításunk (2006. dec. 13 - 2007. jan. 13., Bp., V. ker. Kálmán Imre u. 16.) előkészítése újra alkalmat adott nekünk arra, hogy a design magyarországi helyzetéről gondolkodjunk.

LEHETNE

DESIGN MAGYARORSZÁGON

A gondolat, az értelmes kérdések és megalapozott válaszok alapja minden esetben a lényeges elfogulatlan kimondása. Már csak a nyitottság formáit kell megtalálni ahhoz, hogy képesek legyünk érdemben szembenézni saját helyzetünkkel. Érdemes mindjárt azzal kezdeni: kik vagyunk, kik ennek a történetnek a szereplői és mi a szerepük? Mi, iparművészek miként is veszünk részt körülményeink alakításában?

Jön a villamos?!

A működő szervezetek gyakran néznek szembe a tehetetlenség érzésével. Pályánkat egyre inkább az egyéni utak keresése jellemzi, s a folyamatos forráshiány, a pályázati kényszer sok energiánkat veszi el. A közös munka, az együttes fellépés, a túlszabályozottság miatt nagyon macerás. Az egyéni útkeresés pedig tovább szűkíti a közösségi fellépés lehetőségeit. Ne kerteljünk! A Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesülettel kapcsolatosan is röppentek már fel olyan hírek, amely szerint az Egyesület már nem is létezik.

Ezért kell megpróbálnunk minél nagyobb mértékben megjelenni a nyilvánosság és egymás előtt. Azért, hogy ismerjük, értsük egymást. Ismerni és érteni azonban nem egyszerű feladat. Például magát az „iparművészet” szót, ami a „craft”, kézművesség megfelelőjévé kezd válni, a szakma kerülni látszik. A „design” viszont teljesen elveszíti tartalmát, egyrészt azért, mert egy dologra leginkább akkor használja a közbeszéd, ha az furcsa, szokatlan vagy drága. Másrészt pedig mindenféle cég ezzel illetheti magát, ha van köze a tárgykultúrához, ha nincs. Az új villamoszidta egy utas a minap: csúnyának, kényelmetlennek találta. Végso dühében kimondta a legnagyobb szitokszót: „ez is csak egy dizájn!” A lakberendezési üzletekben sok vevő „rendes” bútort keres, mert szerinte dizájn az, ami nem „rendes”.

Úzni az ipart

Ami a design igazi lényegét adná, az iparral való szerves együttlétezés, két évtizede alig működik Magyarországon. A terminológiai bizonytalanság tartal-

mi kérdésekre utal, és ez jól mutatja a szakma helyzetének bizonytalanságát is, mind az alkotók, mind pedig a közönség szempontjából. Magyarországon az ipari termelés teljesen átalakult, csupán a kereskedelmi tevékenységet támogató területeken és a médiában maradt meg az „ipari” háttér. Ez a vizuális kommunikációs szakmákat segíti: grafikusok, fotósok, csomagolástervezők, tipográfusok juthatnak megrendelésekhez. Létezik még a belsőépítész, a bútortervezés területén iparira emlékeztető háttér, de ezek a kis-tőkeerőjű magáncégek, a tervezői munkának csak a gyakorlati részére tartanak igényt. Gyakran előfordul, hogy egy jó szoftver segítségével vélik megoldani a problémát: a titkárnyó plakátot tervez, a gépésztanikus a külső kialakítás ergonomiái vonatkozásait „teszi helyre”.

A szakvásárokra történő részvétel lehet az egyik útja a nemzetközi szakmai életbe való bekerülésnek. Ehhez viszont befektetés szükséges, pénz, idő, kapcsolatok, amit a művész maga kényszerül előteremteni. A külföldi kiállításokon nem

értik, hogy-hogy nincs a tervezők mögött cég, hogy lehet az, hogy a design terméket is egyedi kézműves technikával hozza létre a művész. A Magyarországra betelepülő ipari cégek itt nem végeznek tervezői munkát, távoli fejlesztő stábjukba csak ritkán hívnak magyarokat. Az idősebb korosztály már nehezebben mozdul, gyakran akadály a nyelvtudás hiánya is. A fiatalabbak könnyebben találnak lehetőségeket külföldön, de az érvényesülés másol sem egyszerű feladat. Biztonságot jelentene, ha Magyarországon újraépülne a tervezői munkát igénylő minőségi ipar, a magyar beruházók, az ide települő cégek pedig igénybe vennék a meglévő szellemi tőkét.

Autonóm alkotás

Az iparművészek jelentős része kézműves technikával egyedi műalkotásokat hoz létre, amely mind alkotói szándékában, mind pedig a kivitelezés módjában és műfajában a képzőművészethez áll közelebb. Az alkotói műfajok keveredése létező tendencia világszerte. Zene, képzőművészet, film, mind gazdagodik azáltal, hogy

átvesznek egymástól szemléletbeli műfaji megoldásokat. Magyarországon azonban nem erről van szó. A lehetőségek szűkössége miatt találkozunk egyre több képzőművészettel foglalkozó iparművésszel. Az autonóm alkotásnak előnye az is, hogy a bonyodalmas vállalkozói lét költségei és adminisztrációja csökkenthető, az egyedi darabok a tömegáruval szemben is erősebb piaci pozícióban vannak, mint az iparművészek kisszériás termékei. A fizetőképes réteg márkaérzékeny, csak jó nevű tervezőktől vásárol. Egy itthoni tervező is van olyan jó, mint külföldi társa, s talán épp ezért nem ismert a neve. Természetesen a fizetőképes csökkenése a legnagyobb baj. A lakás-kiegészítő tárgyak területén ráadásul a közönséghez történő eljutást a drága trendi holmik és az olcsó tucatárak is szűkítik. Nagy gondot jelentenek a közlés hiányosságai, a vizuális- és tárgykultúra elmaradottsága is. Reményt jelenthet, hogy vannak jó példák: egyre több a jó üzlet, galéria, művészeti fórum. A szakma a külföldi tárgyak révén is eljut

Magyarországra, ami azért valamennyire visszahat a megrendelők ízlésére is. Vannak jó művészeti csoportok, alkotói közösségek, akik a piacon is sikeresek, ugyanakkor a magyar művészek nem támaszthatják fel a magyar ipart. A kulturális közélet minden öröme és kinyújtott kezét, így fontosnak tartjuk, hogy a művészet ne magánügy legyen, hanem fontos közügy, nemzetgazdasági tervezési feladat. A művészetnek nem csupán azért van helye a médiában, hogy a társadalmi lelkiismeret megnyugtassa: van nekünk művészetünk. A művészetnek és különösen az iparművészetnek az egész életünket át kellene szőnie. Azt is be kell látni, hogy az oktatásban is van még mit tenni. A gyerekek, ha tanulnak is művészetet, többnyire a XX. század elejénél abbahagyják a korszakok ismertetését. A forma-funkció-esztétika kapcsolatairól gyakorlati élményekre az iskolában nem lehet szert tenni, a technikaoktatás kerüli a kérdést. És persze a hitelesség: a hazai termékek fejlesztésénél képviselni, hirdetni kellene a magyar alkotók értékeit,

ami a fogyasztók érdeke is. A design a termék teljes társadalmi életéről is szól.

Zongoraverseny

Vannak remek kisszériás termékek, van néhány szervezet, vannak jó alkotók, amelyekről kevesen tudnak. A közgondolkodást azonban nem érintette meg a design elmélete (termékélettan, öko-design, good design, egyediség-egyetemesség, inkluzív design stb.), ami nem mellel a mai élet legfontosabb feladataira adhatna megoldást. A zongoristának szüksége van zongorára, nekünk pedig iparra. Akár úgy, hogy legyenek megbízások, akár úgy, hogy kapjunk segítséget saját kisüzemeink létrehozásához. A törvényi szabályozás nagyon bonyolult ezen a területen, az adózási szabályok átláthatatlanok. Minket egyszerre sújtanak az alkotó művészeket és a vállalkozásokat érintő megszorítások, hiszen kettős kötésben élünk. No meg, ahogy már elhangzott, a magyarországi üzemek (ruha-, üveg-, bútortermelés, gépgyártás stb.) állandó tökéhiánya és érdektelensége is

nehéztíti az életünket. Akik kint csináltak karriert már nem igazán részei a magyar művészetnek, sokszor szakmailag nincs hová hazajönniük, az oktatásból viszont derekasan kiveszik a részüket. Több segítségre lenne szükség a nemzetközi lehetőségek kihasználásához, amin a FISE is munkálkodik. A megszerzett támogatások függvényében évente több külföldi bemutatkozási lehetőséget biztosít a pályakezdő alkotóknak.

A meglévő, többé-kevésbé stabil intézményi és képviselői rendszert meg kellene őrizni, tovább kéne fejleszteni, csakúgy, mint a területtel foglalkozó oktatást. Ahogy más országokban, úgy itthon is a tervezőművészet sikere mutatja a fejlettségi szintet: a GDP növeléséhez a tehetséges alkotók a megfelelő helyeken igen hatékonyan tudnának hozzájárulni. Egyértelművé kell tenni, a szakma fejlődése nem a művészek magánügye, hanem a magyar termékeket és vállalkozásokat fejlesztő tevékenység. Lehetne...

Mascher Róbert – elnök és a FISE vezetője

Szabó Klára Petra: A műhelyben

A Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület új tagjainak kiállítása 2007. január 9-én 19 órakor nyílik a Stúdió Galériában a Képiró utcában és január 27-ig lesz látható. Az FKSE mind a mai napig egyik legfontosabb identitás- és jelentésképző sajátossága a 35 éves korhatár, ami az egyesület folyamatos változásának és re-definíciójának záloga. A tagfelvétel már csak ezen oknál fogva is mindig kiemelt esemény az Egyesület életében. A Stúdió eredeti célkitűzéseinek megfelelően továbbra is hangsúlyozottan progresszív művészetet generál és non-profit létének értelme ma is az, hogy pontosan a nem-piaci alapon szponzorált, kísérletező és autonóm kezdeményezéseknek adjon helyet és teret.

A tagfelvétel a mindenkori vezetőség döntése alapján történik a beküldött portfóliók áttekintése után. A „zsűrizést” – ami reményeink szerint nem erőszakoskodik – teszi a Stúdiót, hanem saját magának, vagyis tagságának állít ezzel minőségi mércét – máig fontosnak tartja az egyesület. A tagfelvétel kizárólag a vezetőségi tagok egyéni véleménye és ezek ütköztetése alapján történik, szavazás útján, nincs közös, előre egyeztetett dogmatikus álláspont, az eredmény pedig mindig a konkrét jelentkezők függvénye és nem mediális alapon kirekesztő. Idén a közel 90 pályázó közül 15 új művésszel bővült az egyesület, akik a medialitás legkülönfélébb skáláin dolgoznak. Az FKSE mindig is fontosnak tartotta azt, hogy a nagyobb múltra

Kis Róka Csaba: Buzik

visszatekintő művészeti ágak progresszív képviselői mellett más irányzatokat is reprezentáljon.

Illat-installációktól a metafizikus szobrokig

Az idei új tagok közül a svéd Maria Amell gender-elméleti alapokon konceptualizál-

ható fotómunkákat készít, Borsos Lórin Lilla pedig izgalmasan szikár és kontúros, alapjaiban figuratív, vegyes technikájú kép-sorozatokat. Bucsi Árpád a pornográfát is tematizáló kollázsai mellett vj-zsével is foglalkozik, Kis Róka Csaba pedig a gicc és a zsáner-festészet pajzán motívumait desztillálja képein.

Szabó Klára Petra fotók alapján készülő akvarelljein mikrokozmoszok portréját készíti el a „figuratív realizmust” is vállalva. Czene Márta a klasszikus festészet formáit analízáló di- és triptichonjai mellett fotókkal, és videókkal pályázott. Varga István Péter építész betonöntvényeket is készít és a Forschungsgruppe akcióiban is részt vett Tábori

Andrással egyetemben – művészetükre ily módon a szituacionizmus és a direkt public-akciók jellemzők, és egyfajta street-artként is értelmezhetők. Pásti Katalin munkái is intermedialisak, illat-installációktól kezdve utcai akciókon keresztül sokféle módon formálja anyagait. Detkovics Anikó szobrász, az idei új tagok között az egyetlen ilyen műfajjal foglalkozó művész, aki metafizikus témájú téglaszobrai mellett fával is dolgozik.

Kozma Éva videóművész: lágy képvilágú, reflexivitásra érzékeny filmjeinek gyakran visszatérő szereplője önmaga, videó-levelezés projektjében pedig külföldi művészekkel készítenek reakciókat egymás munkáira. Péterfy Ábel objekt-sorozatában robotszerű tárgyak asztronauta szka-fanderje mögött híres emberek arcvonásai fedezhetők fel. Miklós Hajnal és Szinyova Gergő is festményekkel pályáztak. Utóbbi egy intenzív színvilágú papírhajó-sorozattal, míg előbbi portréival, melyek modelljei hobbi alapján voltak felcímkézve. Miklós Hajnal alapvetően sorozatokban gondolkodik, legyenek azok akár mozgástanulmányok, akár tájképek fényfókkal. Rutkai Bori énekesnői és színházi oldaláról már nagy ismertségnek örvend, képzőművészként textileket, animációkat, illetve könyvillusztrációkat készít.

A médium ma már nem az üzenet

Az új tagok plurális formahasználatát figyelembe véve, a feltételezett progresszivitást

az FKSE nem csak a mediális alapokban látja, persze továbbra is nyitott ezek kreatív használatára. A Stúdió Galériában olyan, a non-profit szféra szűkös keretein kívül egyelőre nem túlzottan életképes projekteket kíván megvalósítani és támogatni, amelyek fontos lépcsőjét képezhetik egy-egy művész pályafutásának. Egyébként sem jellemző, hogy az úgynevezett „médiaművészek” óriási teret nyertek volna Magyarországon: az NKA idejéig alkotói pályázatán például alig egy-két intermédia szakot végzett művész nyert el támogatást.

Vagyis, túl a médiaelméletek „pápjának” tartott Marshall McLuhan unásig ismételt tételmondatán, miszerint: „the medium is the message”, talán egy kicsit játékosan kiforgatva megkockáztathatjuk, hogy a médium ma már nem az üzenet. Ezzel egyáltalán nem szeretném a mondat történeti súlyát elvitatni, csak a mai napig tartó érvényességét kérdőjelezném meg. Természetesen a forma és a pszichológizáló tartalom dialektikájának nem túl sokat mondó csapdájába sem akarom futtatni ezt az elméleti túllapást. Fontos, hogy milyen módon, milyen médiumon keresztül artikulálódik a művészet aktuusa, és hogy milyen esztétikai minőséget hordoz (ehhez nem kell feltétlenül formalistának lennünk). Az FKSE keretein belül pedig továbbra is megfér a festészet, szobrászat, fotó, videó, public- és street-art, amit az új stúdiótagok kiállításán is figyelemmel követhet az, aki ellátogat a Képiró utcába.

Fenyvesi Áron

Progresszivitás a fiatal képzőművészeknél Kísérletezések, autonóm kezdeményezések

Az utolsó előtti ítélet

Czövek Olivér

„– Önnek nem tetszenek a verseim? – érdeklődött Iván.

– Nagyon nem tetszenek.

– Mit olvasott tőlem?

– Egy árva sorát sem olvastam! – kiáltott fel idegesen a látogató.

– Akkor honnét tudja, hogy nem tetszik, amit írtam?

– Ugyan, hát nem elég az, amit a többiektől olvastam? – legyintett a jövevény. Egyébként, tudja mit? Elhiszem becsületszavára. Mondja meg maga: jók a versei?

– Rémesek! – válaszolta Iván hirtelen támadt bátorsággal, őszintén.

– Ne írjon többet! – kérte a vendég szinte könnyörogve.” (folyt. köv.)

(részlet M. Bulgakov: A Mester és Margarita. c. regényéből)

– Édesem, te vagy a májer! – vigasztalta nője a kottapapírok fölé görnyedő, vért izzadó Süßmayrt, aki addig hergelte magát, míg földhöz vágta a kéziratot, hogy néhány lapja csaknem a kandallótűzben kötött ki. Ordított, tombolt, öneki ebből elege van, nincs az a honorárium, amiért a Mozart-rekviumet befejezze. A nő negédesre hangolt: – De nézd csak – szedegette föl a papírokat, s úgy tett, mintha belemélyedne egy-egy oldalba – ez a Lacrimosa egyenesen gyönyörű, nagyon jól sikerült, ne add föl hát! – De hisz’ tudod, hogy azt még a mester kezdte el, mielőtt meghalt: csak tovább kellett menni a megkezdett úton. Hallgasd csak meg a többit! – Nézem, nézem! Itt van az Agnus, például, tök jó, mi a bajod?! – Az korábbi műveiből van összeférlve. Pont azokat említed, ahol irányt mutatott, de a többi nem jó. Vaksötétben botorkálok. – Ugyan már, a mester zenéjét juttatják eszembe, s különben sem múlik rajtunk semmi. Majd megmondja a tutit Mozart felesége meg a megrendelő, von Stuppach gróf. Segíts összeszedni a papírokat, és fejezd be a munkát! Addig rendelek pizzát.

Végül is a nő szavai, s persze nem utolsó sorban a pénz győzedelmeskedtek. De a pénz nem boldogított. Az erőszak (a nőé) pedig erőszakot szült. Tételszámra a mű kikerekedett, egyébiránt viszont, mintha bombatámadás pusztított volna végig rajta. Miért nem volt megfelelő, hogy úgy mondjam, „happy end” a Lacrimosa amenje?! Miért?!

A világ jókból áll és rosszakból. Voltak, akik közvetetten vagy közvetlenül kifejezésre juttatták, a Requiem imígyen (lásd fentebb) elvetélt. Itt van például Ligeti. Az ő Requiemje négy tételes, az utolsó történetesen Lacrimosa. Ott van Stravinsky. Őt lényegében csak a harag napja (Dies irae) foglalkoztatja. De itt van az Amadeus c. film is, ami – ámbár itt más szempontok is közrejátszhattak – Mozart halálával, azaz a Lacrimosával pontot tesz a Requiem végére. Vagy vannak itten zenészek, akik saját verziókat komponáltak kiegészítés-, befejezés-képpen. Mindenekelőtt nem szabad megfedkezünk Szilárd Leóról. Teller Ede azt állította róla, olyan ember volt, aki szerint sok minden meg van engedve, egy dolog azonban semmilyen körülmények között; tilos az embereket untatni! Ennek megfelelően állítólag olykor akár, mint

elefánt a porcelánboltban, inkább az emberek lelkébe gázolt, csakhogy izzon körülötte a levegő. Süßmayr pedáns tanuló volt, de nem tanult Szilárdtól. Vélelmezhetően azért nem, mert nem ismerte felfogását, okvetetlenkedők szerint tovább azért sem, mert jóval előtte élt, Mozart tanítványaként tengette egykor napjait. Akár hogy’ is, nála kötött ki a Requiem kézírata, s hazavitte. Már ami megvolt. Tételes elszámolásban: Requiem, Kyrie, Dies irae, Tuba mirum, Rex tremendae, Recordare, Lacrimosa. Ez utóbbi, mint mondtuk, csak töredékében. Befejezte, majd hozzárta az Offertoriumot, a Sanctust, Benedictust, az Agnus Deit és a Lux aeterna-t.

Esze ágában sem volt figyelmezni Szilárd Leóra.

Na, de a Requiem sem kecsegtette örök nyugalommal.

No végre, mondtam magamban, koncertre megyünk, koncertre, aminek az az előnye, hogy a zenében nem lehet hazudni. Az utóbbi hónapokban hazugság hazugságot ért, s a hazugság tagadása sem bizonyult

igaznak – ezért aztán sokan, a beszédőtől, egyáltalában mindentől, ami emberi szóhoz izzon körülötte a levegő. Süßmayr pedáns tanuló volt, de nem tanult Szilárdtól. Vélelmezhetően azért nem, mert nem ismerte felfogását, okvetetlenkedők szerint tovább azért sem, mert jóval előtte élt, Mozart tanítványaként tengette egykor napjait. Akár hogy’ is, nála kötött ki a Requiem kézírata, s hazavitte. Már ami megvolt. Tételes elszámolásban: Requiem, Kyrie, Dies irae, Tuba mirum, Rex tremendae, Recordare, Lacrimosa. Ez utóbbi, mint mondtuk, csak töredékében. Befejezte, majd hozzárta az Offertoriumot, a Sanctust, Benedictust, az Agnus Deit és a Lux aeterna-t.

És akkor elkezdődött a Domine Jesu. Végigmorajlott a sokaságon: meghalt Mozart! A közönségre mélységes unalom telepedett. Az emberek ásítottak, fészkelődtek, majd izgatottak, lassan-lassan dühödtek lettek. A jómodorúak továbbásítottak, a kevésbé jók tüntetőleg fölálltak, trappolva kivonultak, a még rosszabbak fűtyültek, bekiabáltak. A méreg, a hév mint pestis, mindenkire ragályos volt. A koncert tüntetéssé vált, néhány narancs, alma csapódott a zenészek közé, egy néző a muzikusok közé rohant, az egyik kezéből kicsavarta a hegedűt. A főkomposok lefoglaltak egy fénymásológépet, röpcédulákat készítettek és osztogattak. Mindenki boldogan lobogtatta a papírfecniket. A zenekar föladta, elhallgatott. Néhány szoprán sipózott csupán tovább, mert a beleéléstől észre sem vették a tülekedést és a zenekar tanácsatlan munkabeszüntetését. A karnagy,

köponyegforgató, gondolt egyet, a sokadalomhoz csatlakozott, kisvártatva élére állt. Kóristák, zenészek és a tenorista követték. Ők nem köponyegforgatók – indult meg a vita a tömegben. – Nem volt választásuk, meddig tartson a Requiem. Együtt vonultunk – fennkölt érzés! – a rádióhoz. Naná, a Bartókba, hogy beolvastassuk kívánságunkat, a petícióvá érett röplapot: *Aki beszél, mondjon valamit, aki nem mond semmit, hallgasson. Éljen Mozart, Requiescat in pace! Le Süßmayr-rel!*

„– Igérem és fogadom, nem írok többet! – jelentette ki Iván ünnepélyesen.” (részlet M. Bulgakov: A Mester és Margarita. C. regényéből. Folytatás)

P.S. Noszogatnak, lapzártá van. Baj van, mondom, nem megy, hagyjuk, kérjünk meg egy írástudót inkább. Végül, persze győz a szerkesztő. No, meg a kifizetetlen gázszámra. Isten, légy irgalmas nekem, nyomorult bűnösnek!

„Én odafigyeltem mindenkire”

1964-ben a Kontrapunkt című antológiában tűnt fel a neve, majd az Új Symposion létrejöttével tevékeny részt vállalt a vajdasági neo-avantgarde létrejöttében.

Persze abba sem fért bele igazán, pontosabban ő maga nem tudott mit kezdeni a neoavantgarde iránnyal. Ennek jegyében született első kötetéről (Kétélvtűk a barlangban) később úgy vélte, meg lehetőséget pócsékra sikeredett. Ahogy egy 2002-es, Elek Tibornak adott interjúban mesélte: „akkoriban döbbsentem rá, hogy kisebb-ségi magyarként túlságosan nagy luxus lenne az, ha csak moderneskednék, mondani is kellene valamit, mégpedig a valóságról”. A második, a Testvérem Joáb már ennek jegyében született; és neki is mentek miatta a jugoszláv „aczell elvtársak”, akik az új symposionos avantgarde-ot igen, a valóságot már kevésbé kedvelték leírva. Meg lehet, hogy dühöngtek, de teljes elnémitás nem következett: Gion tanított, rádiózott, egy ideig az Újvidéki Színház igazgatója is volt, közben sorra jelentek meg regényei.

Az 1973-as A virágos katonában már teljesen készen volt az az írói nyelv, amely mindvégig jellemezte, akár regényt (Latroknak is játszott; Rózsaméz; Ez a nap a miénk), akár novellát (Ezen az oldalon; Olyan, mintha nyár volna; Jéghegyen, szalmakalapban; Mint a felszabadítók; Mit jelent a tők alsó), akár ifjúsági regényt (Postarablók, A kárókatónak még nem jöttek vissza, Sortűz egy

Gion Nándor hatvanegy éves volt, amikor 2002-ben meghalt. A negyvenes években született írónemzedék egyik legjobb, és biztos, hogy legeredetibb alkotójaként távozott. Sajnos úgy tűnik, az eltelt négy év épp elég volt arra, hogy csendesen felejtődni kezdjen az életmű, aminek oka lehet, hogy egyetlen, épp érvényben lévő kánon sem tud mit kezdeni vele. Túlságosan szuverén, túlságosan önálló írói világ az övé, amelyet sem a wassalbertezők, sem a posztmodernizőrök, sem a harmadik, negyedik, tizedik utasok nem tudnak kategorizálni és címkézni.

Talán a szenttamási (vajdasági) gyerekkor volt az, amittől Gion íróként ilyen lett, meg a jugoszlávai magyar irodalom – viszonylagos – szabadsága. Az iparos családból származó író (Tolnai Ottó mellett) a Symposion nemzedék meghatározó figurája volt: először a Képes Ifjúság című lapban, aztán

fekete bivalyért) írt: letisztult mondatok, kacskaringós, ezerszálú, mindig ugyanott – a gyerekkor messze tűnt vidékén, Szenttamáson és annak környékén – játszódó történetek, visszatérő figurák, tipikus Gion-párbeszédet alkotják ezt a szövegvilágot. Ferdinandy György egyenesen a magyar Garcia Márqueznek nevezte a szerzőt, és őszintén szólva ez aligha túlzás – feltéve, hogy Márquezet meg a kolumbiai Giannak nevezzük.

„Én odafigyeltem mindenkire, a rokonokra, a szomszédokra, majd leülepedtek és később előjöttek ezek a tőlük hallott történetek. Nemcsak azért, mert szépen tudtak mesélni, hanem mert igen kegyetlen időket éltünk át. Gyerekefjéjjel születtem bele a második világháborúba, azokba az időkbé, amikor bevonultak a magyar csapatok a Bácskába, majd amikor kivonultak a magyar csapatok, és az ott maradt magyarokat kezdték irtani, de úgy, hogy keresztvágó fűrészrel kettéfűrészelték, karóba húzták őket. Én akkor gyerek voltam, de ezeket a történeteket hallottam. [...] S amikor már tanultam az irodalmat és tudtam, hogy az irodalomnak miről kellene szólnia, akkor jöttem rá, hogy azok, amiket én annak idején hallottam, azok fontos dolgok, s ezekről nekem jól kellene írni. Innen van az, hogy szinte kiapadhatatlan ez a nyersanyag, ami akkor halmozódott föl” – mondta Gion a fent említett beszélgetésben. És meg is írta, igaz, ennek a munkának, és vonatkozó regénytörtéleteknek csak a kilencvenes években (1994-ben költözött Magyarországra) ért a végére. A vonatkozó regények különös feszültsége abban áll, hogy Gion – alkotásuk megfelelően – még az embertelen történeteket is képes humánusan megírni.

Nem véletlen az sem, hogy írásainak főhősei milyen sokszor gyerekek: ő az az író, aki soha nem felejtette el a tudat és az érzékelés szabadságának élményét, vagy mondjuk úgy, a gyerekkort, amikor a szürke semmiből is színes varázslat születhet.

Külön világ a novelláké: Gion úgy írt novellát, ahogy elvileg nem lehet, mégis működik az egész. Regényírónak vallotta magát, aki nem tud megbirkózni a kis terjedelem kihívásaival, vagy ahogy

Gion Nándor, a magyar Garcia Márquez

mondta: az ember a novellában rövidtávon kilövi a történeteket, be kell szorítania az írást úgy, hogy az egésznek legyen eleje, közepe és vége. Hát ő nem szorította be a novellát. Inkább novella-füzérekben és ciklusokban gondolkodott, hogy ne kelljen megfelelnie a műfajnak, közben észrevétlenül megújította azt. Egy tipikus Gion-párbeszéd A galamb című írásból (tanítani kellene): „- Ez milyen nyelven van?/- Spanyolul./- Te biztosan spanyolul sem tudsz./- Nem tudok spanyolul – valld be idegesen./- Egy szót sem tudsz?/- Egy szót sem./Azt sem tudod, hogy mondják, hogy öt?/- Nem. Meg a tizet sem tudom, meg a százat sem. Ekkor eszedbe jut valami, és diadalmasan azt mondd: - Valamit mégis tudok spanyolul: paloma. Ez azt jelenti, hogy galamb./- Honnan tudod? – kérdezi gyanakodva./Gyerekkoromban nagyon népszerű volt egy La Paloma című dal. Egyik barátom, Burai J.-nek hívták, mindig ezt dúdolta: naphosszat kóborolt a folyó mellett, és a La Palomát dúdolta, miközben kiszabadította a pézsmapatkányokat a csapdákából. Ő mondta nekem, hogy a paloma spanyolul azt jelenti, hogy galamb.”

És a kisfiú meg az író tovább beszélget, a történet vég nélküli végéig, miközben az olvasó tudja, Burai J. nem más, mint a Kárókatónak még nem jöttek vissza főhőse, aki azért J., mert szégyelli ronda keresztnevét (nem is tudjuk meg soha).

Igy utalgat egymásra novella és regény: az életmű különféle darabjai mintha egyetlen, hatalmas munkának a különféle részei lennének, egy vég nélküli regény részei, amely Szenttamás kezdődik és végződik, valahol a régi vágóhíd azóta lebontott, üvegtejtű csarnokában, a gyerekkorban.

Sok jó írók van. Sok, Európában is elismert kortárs nagy írók. Olyan írók viszont, aki messze túllépett az irodalmi állóháborún, az egyre fojtogatott kánonokon, és új utat keresett, az „öregek” közül csak egyetlenegy: Gion Nándor. Ezért kellene minél többet beszélni az életművéről. És ezért nem beszélnek.

Péntek Orsolya

Miklosovits László rajza

Álarccsere – Toepler Zoltánról

„Toepler Zoltán 1975/76-ban született, mégis, ma 40 éves. Alig több, mint 6 hónapos, amikor családi körben elhítheti, hogy tud olvasni. Csodagyerekek tartják, még alig tud járni, de már úgy zongorázik, mint Kurtág György. 5 éves korában kiválóan halandzsázik angolul és németül, s rá 1 évre, kibontakozik írói nagysága, úgy költ időmértékes verseket oroszul, hogy a nyelvet sohasem tanulja. [...] A New York-i Blöff Akadémián szerez diplomát, ahol ma is a halandzsatanszéket igazgatja, növénydekei a világ számos pontján dolgoznak a médiában, vagy vezetnek politikai pártok

listáit. Az önéletrajzi ihletettséggé, *A látszat dzsál* című színművet tulajdonképpen nem is ő írta, hanem legendás élete alapján leghűségesebb követői jegyezték le” – olvasható Toepler honlapján. Egyszerre bagatellizálja ezzel személyiségét és tesz kísérletet egy Toepler-mitosz megteremtésére; egyrészt, mintha nem kívánna túl sokat elmondani magáról, másrészt viszont, mintha drámáinak főszereplőiben saját alteregóit kívánna fölmutatni.

Jellemző ez Toepler drámáira is, hiszen alapproblémájuk legtöbbször épp a valóság és képzelet közötti korántsem könnyen rendezhető viszony. Így van ez az *Ó, Moliere* esetében is. A dráma alapvetően a színház a színházban-formát végteleníti a valóság és a fikció tükrözte-

tésével: Moliere a valóság lejegyzésének segítségével kívánja megalkotni színművét, mindezt azonban úgy hajtja végre, hogy meg is rendezzi, egyúttal idézőjelbe is helyezi ezt a „valóságot”. Moliere a „valóság” szereplőket előre kitalált helyzetekbe kényszeríti, hogy az így elhangzó „hiteles” megnyilatkozásokhoz hozzájuthasson. Mitől nyerhet mégis mindez hitelességet Moliere – és remélhetőleg az olvasó számára is? Hisz a valóság szereplők nem saját énjüknek megfelelően viselkednek, felteszik magukra a Moliere kínálta álarccokat – a döntő tényező ebben az, hogy mindezt önszántukból cselekszik. Az intrika, a manipuláció csak azért lehet sikeres, mert a szereplők már valóság életükben is álarcot viselnek, csupán ezt cserélik el

egy újabbra. Nem a valóság leplezi le az intrikát, hanem épp fordítva: az intrika fedi fel, hogy a valóság nem más, mint manipulációk sorozata.

Toepler Zoltán nem tartozik a széles körben is ismert szerzők közé. Ezen azonban könnyen változtathat az a tény, hogy *Ó, Moliere* című drámája bekezdült a nemrég újraindult sorozat, a *Rivalda* dráma-antológia 2005-2006-os válogatásába. Épp ezért érdemes kicsit többet megtudni a fiatal szerzőről.

Ez a szerkezet azonban komoly dramaturgiai buktatót is jelent a darab számára. A szereplők közötti személyes viszony, a jellemek kimunkáltsága eleve háttérbe szorul, hisz már a kezdet kezdetén mindenki álarcot visel. Az álarccsere pedig nem hoz magával jellemváltozást is. A leleplezés nem fed fel semmit, pontosabban a manipuláció során csak a manipulációra derül fény.

Az, aki nem veszi észre, hogy álarcot visel – Harpagon, a fősvény kisvárosi őszeres –, legfeljebb neveltségessé válik azáltal, hogy jellemén nem is kíván változtatni, aki pedig már kezdetektől tisztában van a világ milyenségével – Moliere –, legfeljebb kinevelheti mindezt, és élvezheti sikeres működését e rendszerben – amelyből ki-

lépni azonban ő sem tud, és ezzel nem is próbálkozik. A dráma személyes tétje hiányzik, ez óriási veszteség, amit valamivel pótolni kell. Erre szolgálhatnak ez esetben az intrika kínálta bravúros dramaturgiai megoldások. A darabot elsősorban az e szempontból jobban sikerült jelenetek teszik élvezetessé – ehhez csak alapul szolgálhat a dráma – hullámzó színvonalú, ám szó-rakoztató – nyelvi humora. E hiánypótlás azonban élvezetesebbre sikerült *A látszat dzsál* című drámában, ahol a halandzsanyelv, és az abszurditásig vitt blöffök sorozata sikeresebben tudta teljesíteni ezt a feladatot. Ráadásul a főhős esetében történt egyfajta jellemváltozás, hisz a kezdetben sikertelen figurából az általa

bejárt kisszerű, ám gigantikussá duzzasztott világ királyává tudott válni.

Mégis: a valóság és a képzelet viszonyának mélyebb kidolgozása lehetséges akkor, ha a dráma személyes tétje nem vész el. Ilyen a Garaczival együtt írt *Brahms és a macskák*. A főhős ebben az esetben saját szerepjátéka áldozatává válik, beleőrül a saját manipulációi által teremtett világba, kis híján az életébe kerül a játék – elszakadnak a korábban meglévő személyes szálak. Ráadásul a látszatvilágot sikeresen ellenpontozza egy hatásosan ábrázolt – egyben stilizált és ironiától sem mentes – szerelmi szál. Igazi határhelyzetekkel találkozunk e drámában, a tét, hogy hol húzhatók meg az ember önfeladásának határai.

Szivák-Tóth Viktor

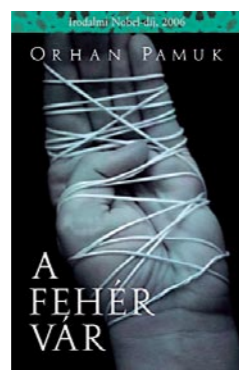
Toepler Zoltán drámái:

Egyszer élünk – örökké; Toepler, Platón, Garaczi (Bemutató: 2002, Zsámbéki Szombatok, rendezte: Jámbor József.); *A Michelangelo-rejtély*; *Előjáték az Úvegipőhöz* (2003, Rádió-színház, Magyar Rádió, rendezte: Soltészky Tibor.); *A látszat dzsál* (2004, Egri Gárdonyi Géza Színház, rendezte: Csizmadia Tibor); *Ó, Moliere* (2005, Soltis Lajos Színház, rendezte: Soltészky Tibor); *Donhuán*. Garaczi Lászlóval közösen írták a *Brahms és a macskák* című darabot (2003, Káva színház, rendezte: Tóth Miklós, 2003 Kolozsvári Nemzeti Színház, rendezte: Szilágyi Palkó Csaba) valamint a *Hübriszt*.

ÍRÓ ÉS SZEREP

Brém-Nagy Ferenc

Felemás fogadtatás – Orhan Pamuk Magyarországon

Nem mondható nagy meglepetésnek, hogy a Svéd Királyi Akadémia idén Orhan Pamuknak ítélte az irodalmi Nobel-díjat. A török író évek óta az elismerés várományosaként emlegetik, pályáját egy ideje nagyjából osztatlannak mondható szakmai elismerés övezi. A Guardian beválasztotta a XXI. század huszonegy legnagyobb írója közé, a kritikusok Jorge Luis Borgesszel, Gabriel Garcia Márquezzel, Italo Calvinovallal vagy éppen Umberto Ecoval rokonították, méltatói között olyan írókat találhatunk, mint John Updike vagy a new york-i barát, Paul Auster, aki éveken keresztül megelőzte már neki a díjat. Ha jól emlékszem egy tévéinterjúban mondta, hogy biztos benne, Orhan Pamuk megkapja majd a legnagyobb irodalmi elismerést.

A Nobel-díjat odaítélő grémium elmúlt évekbeli döntéseit látva persze az emberben morogrog és elgondolkodik azon is, vajon a törökországi konzervatív körökben jelentékeny vihart kavart, a svájci Tagesanzeigerben megjelent Pamuk-interjú és nyomában a nemzet nyilvános megsértésének vádjával indított, később megszüntetett bírósági perpatvar mennyiben járult hozzá, hogy rá esett a választás. (Emlékeztetőül: ebben az író azt mondta, hogy nyíltan kell beszélni a török történelem tragikus eseményeiről, így az 1915-ös örmény tragédiáról, amikor egymillió örményt gyilkoltak meg, vagy a törökországi kurd-kérdésről, arról, hogy harmincezer kurdot öltek meg a viszálykodásokban.) Nos, gyaníthatóan jelentős mértékben, és ezt sejtetni lehetett már a botrány hullámai közepette is. Biztosan nem arról van szó, hogy ez lett volna az elismerés döntő indoka – hiszen a művek magukért beszélnek –, inkább csak siettetta a már egy ideje készülődő esemény bekövetkezését.

Nagyobb kockázat nélkül kijelenthető, hogy Pamuk Nobel-díja kapcsán is lesznek még fel-felcsapó viták, különösen hazájában, hiszen megosztó személyiség, azzá teszik művei és az a társadalmi szerep, amit íróként magára vett. Előbbiek Törökországban addig elképzelhetetlenül nagy példányszámban fogytak el, utóbbival pedig együtt járt kényelmetlen, elhagytott tények kimondása, aminek

következtében természetes módon került a kritikák keresztútjába.

Orhan Pamuk munkásságának magyarországi fogadtatása – hogy finoman fogalmazzak – felemás. Sokkal nagyobb teret kapott a szerep, az ezzel járó megnyilatkozások, azok visszhangja, illetve az általuk generált események, mint a művek – ezeket a kritikusok a hírnévnek kijáró főhajtás mellett darabonként rossznak ítélték –, és ez még a Nobel-díj hírére sem változott. Írható lenne ez a botrányra mindig fogékonyabb média számlájára, ám másról van itt szó. Először is a szerep alkalmasnak mutatkozott a törökországi helyzet és a miénk közötti párhuzam megvonására, miszerint az egyik oldalon áll a konfliktusokra fittet hányó, csak az igazságnak, ám annak nagyon elkötelezett kicsiny számú értelmiségi, akiket elhivatottságuk arra sarkall, hogy megvilágítsák a múlt sötét, szegycsontjait emlékeket rejtő zugait, szemben pedig egy közösség, aki takargatni kívánja azokat. Sántít persze ez a párhuzam, sántít, mert felmerül a kérdés, van-e a magyar történelemnek olyan kinos és szegycsontmomentuma, ami az elmúlt tizenhat évben ne került volna be a közbeszédbe, és sántít azért is, mert a magyar alkotó értelmiség csak-csak annyira hadilábon áll a történelem és a jelen eseményeivel, a valósággal való szembenézéssel, mint a közösség, amelytől ezt permanensen elvárna. Sorjázhathatnának itt a példák, a magunk mögött hagyott másfél évtized bővelkedik az „érthetetlen”, „groteszk”, „hihetetlen” vagy éppen az „arcpirító” kategóriákba sorolható megnyilatkozásokban – ami törvényes, az egyúttal morális is, hogy csak egy gyöngyszemet említek –, melyek érzéketlenségéről tanúskodnak.

Művek és szerep Orhan Pamuk esetében el nem választható, egymásból következő egységének vizsgálata azért is lehetne tanulságos, mert ennek kapcsán talán megérthetnénk valamit a magyar irodalom társadalmi presztízsveszteségének okaiból éppen úgy, ahogyan e presztízsveszteségnek a társadalom mentális állapotára gyakorolt hatásából. Nézzük előbb a műveket.

Orhan Pamuk három magyar nyelven

megjelent könyvről (Fehér kastély, Ulpius-ház Kiadó, 2000; Az új élet, Ulpius-ház Kiadó, 2003; Hó, Ulpius-ház Kiadó, 2005) elmondható, hogy alapvetően történetközpontú művek. Miért fontos ez? Nemcsak azért, mert valószínűleg igaz az a keleti felfogás, mely szerint nincs idő, nincs tér, csak történetek vannak, de a történetek alkalmat teremtenek a modellezésre, arra, hogy az író – hasonlóan a természettudományból ismert metódushoz – olyan átlátható, fiktív világot teremtsen, amely magában hordozza az őt körülvevő világ összes komponensét, s ezáltal módot teremt az egyébként ezerszálú valóság szétbogarozására, átélhető megmutatására, ráadásul olyan finom formában, ahogyan erre csak az irodalom, tágabban, kizárólag csak a kultúra képes. Milan Kunderát idézve, úgy, hogy aktív tudást adjon. Orhan Pamuk történetei a jelenkori Törökország történetei, szóljanak akár egy titokzatos kastély kapcsán a hanyatlóban lévő oszmán birodalomról, pestisjárványról, csillagjósokról, akár egy titokzatos könyvről, mely megváltoztatja annak az életét, aki elolvassa. És amely után kutatva egy fiatal ember buszon bejárja keresztül-kasul az országot, felvéve a balesetekben elpusztult személyazonosságát, az ő bőrükben létezve tovább, akár a hó által a külvilágtól elzárt, helyhatósági választásokra készülő Karsz határvárosról, ahol köztársaságpártiak és iszlámisták feszülnek egymásnak. Ahol fiatal lányok dacolnak a világi hatalom vallási okokból viselt kendőt tiltó rendelkezésével, majd miután engedetlenségük miatt kizárják őket az iskolából, megszegve az ellenállásra készítő vallás egyik alapvető parancsát is. Véget vetnek az életüknek, ahol a titkos rendőrség és besúgók hada figyelni árgus szemekkel az emberek életét és szavait, ahol kurd szeparatisták robbantanak, ahol volt szovjet tagköztársaságból származók tengődnek rabzolásként, illetve nem lévén egyebük, bocsátják áruba a testüket.

A Nobel-díjat odaítélő bizottság értékelése szerint Orhan Pamuk „szülővárosának melankolikus lelkét keresve új jelképeket alkotott az egymással ütköző és egymással összefonódó kultúrákra”. Aki elolvassa ezeket a könyveket, az a lexikális

tudásnál többet megtud, menjünk tovább, megért, megérez erről a kelet és nyugat határán lévő országról. Fogalmat alkothat nemcsak a tényekről, de gondolkodásmódról, viselkedési mintákról, az életet irányító és szervező, egymással gyakran szembeesülő erőkről. A vágyott nyugati élet és a vallásban gyökerező, őrizni kívánt tradíciók gyakran kibékíthetetlennek tűnő konfliktusáról. A szándékok, célok és a hozzájuk vezető úton elvártnak érzett önfeladás közötti öröklődésről.

Ez az identitás, illetve eme identitás problematikája Pamuk könyveinek központi témája. Leírva egészen furcsán hat, hiszen az emberben feltolul a kérdés, van-e, lehet-e fontosabb szerepe az irodalomnak. Bizonytalannak nem. Ám ha ilyen szempontból vizsgálunk végig a magyar irodalom utóbbi két évtizedét, furcsa eredményre jutnánk. Valahol elhagytuk a történeteinket, valamiért nem nagyon mondjuk el őket, s annak boncolgatása, hogy milyen máig nyúló konfliktusok, adott és kapott sebek terhelik meg az életünket, ezek milyen hálót vonnak körénk félelemből, miként béklyóznak bennünket, tesznek mozdulni képtelenné, vakká és süketé, és hogy hogyan lehetne ezt kibogozni, nos ez egyelőre várat magára. Persze ehhez szükség lenne látni és nem ítélni akaró alkotókra, érzékenységre és alázatára.

És itt térhetünk vissza az írói szerepre. Bizonyosan minden jelentős alkotó megosztó személyiség. Annak kell lennie, ha elfogadjuk, hogy a mindenki által látott, megtapasztalt világ tényeiből alkot újat, hoz létre más, addig nem ismert minőségű saját világot. Már önmagában ez is ellene hat a beállt, elfogadott formáknak, gondolkodásmódnak. Provokál. Ám az ilyesféle provokálásnak két válfaja van. Az egyik az önnönmagáért való, a figyelem fókuszálása kapcsán előnyöket remélő, rabzolásként, illetve nem lévén egyebük, bocsátják áruba a testüket. A másik, a közösséget a saját érdekei okán dolgozókra rábreszteni akaró, amilyen nálunk mondjuk Ady is volt. Utóbbit láthatjuk Orhan Pamuk esetében, s a múltán kapott Nobel-díj kapcsán a gratuláció mellett kicsit szomorkodhatunk, mert nekünk jó ideje csak az előbbiben van részünk.

Elismerések

Törökországi díjak: Sötétség és fény (Karanlık ve Işık) – Milliyet Sajtóverseny Díj: Regény, 1979; Dzsevdet bej és fiai (Cevdet Bey ve Oğulları) – Orhan Kemal Díj, 1983; A csendes ház (Sessiz Ev) – Madaralı Díj, 1984;

Nemzetközi díjak: A fehér kastély (Beyaz Kale) – Independent Foreign Fiction Prize (Egyesült Királyság), 1990; A csendes ház (Sessiz Ev) Prix de la Découverte Européenne (Franciaország), 1991; A nevem: Vörös (Benim Adım Kırmızı) Prix du Meilleur Livre Etranger (Franciaország), 2002; A nevem: Vörös (Benim Adım Kırmızı) – Premio Grinzane Cavour (Olaszország), 2002; A nevem: Vörös (Benim Adım Kırmızı) – International IMPAC Dublin Literary Award (Írország), 2003; Hó (Kar) – Német könyvkiadók és könyvterjesztők Békédíja (Németország), 2005; Hó (Kar) – Prix Médicis Étranger (Franciaország), 2005.

Forrás: Wikipédia

Életrajz

Ferit Orhan Pamuk 1952-ben született jómódú család gyermekeként Isztambulban. Ott, a Robert College amerikai középiskolában végezte középfokú tanulmányait. Az Isztambuli Technikai Egyetem építészeti szakára járt, ám három év után abbahagyta, hogy főállású író lehessen. Újságírás szakon végzett az Isztambuli Egyetemen 1977-ben. 1985 és 1988 között a new york-i Kolumbia Egyetem és egy rövid ideig az Iowa Egyetem vendégelőadója volt. A török posztmodern vezető alakjának tartják. Művei több mint negyven nyelven jelentek meg.

Forrás: Wikipédia

Kortárs Képzőművészek Almanachja

Magyarországon egyre többen ismerik a klasszikus XIX., XX. század eleji magyar festészetet, ám a kortárs művészetéről sajnos már nem mondható el ugyanez. A „mai” magyar festészet népszerűsítését vállalta fel a Kortárs Képzőművészeti Almanach, mely az ismeretterjesztésen túl egyben szakmai referenciát is nyújt a könyvben szereplő festőművészeknek, akiknek legfiatalabb generációja 2005-ben diplomázott a Képzőművészeti Egyetem festő szakán. Az 1915 után felnövő művészgenerációk életében természetesen már nincs jelen az aranykor-nak számító nagybányai festészet vagy az ezt követő posztimpreszionizmus, de felbukkan a későbbi, különböző izmusok által megha-

tározott művészeti korszakok szellemisége. A Képzőművészeti Főiskolán ekkor még tanított Bernáth Aurél, Szőnyi István, Kmetty János, és a szocialista-realizmus ellenére születtek egyéni tehetségek is, de főképpen a hatvanas évektől indult meg Magyarországon ismét a nyugati társadalmaktól bátran átvett avantgarde művészet szerzteágazó kiteljesedése.

A legismertebb művészeti csoportokban (Fiatal Művészeti Stúdiója Egyesület, szentendrei Vajda Lajos Stúdió) olyan művészek váltak ismertté, mint Wahorn András, felugossy, majd megjelent El Kazovszkij művészete. Párizsban Csernus Tibor vívta ki ismertségét, de Fehér László is francia sike-

rei után került az érdeklődés középpontjába itthon. Az őket követő generációk talán tölük vettek bátorságot és mertek olyan kifejezőmódban – vagy éppen a különböző stílusok eklektikusságát felhasználva egyéni hangnemet teremtve – alkotni, amely már a nyugati világ modern szellemiségét idézi. Természetesen Magyarországon még nem olyan sikeres üzletág kortárs festészet foglalkozni mint a XIX. századi festészet remekeivel, de nyugati példák hatására (Charles Saatchi az angliai kortárs festészet legismertebb véleményformálója, galériása, gyűjtője) érdekes kiállításokkal (Szépművészeti Múzeum, Rembrandt, kortárs magyar művészek válasszolnak c. kiállítás), és a média odacsalogat-

tásával lehet vonzóvá tenni és bemutatni az arra érdemes alkotókat és műveiket.

Ehhez a népszerűsítő tevékenységhez nyújt segítséget a kötet, amely majd kétezer festőművész monográfiáját tartalmazza és néhány reprodukcióval (Csurka Eszter, Nagy Gábor György, Fehér László, Rácmolnár Sándor, Szotyori László, Király András, Szabadi Katalin, Helén Sára...) egy kis ízelítőt is ad a kortárs magyar festészet pillanatnyi megnyilvánulásairól, sőt a potenciális gyűjtőknek árákkal is segít felvilágosodni e még nagyon rejtőzködő piaci szegmensben.

W. Sz.
www.orlikon.hu A szerkesztőség címe: Bp. 1151. Tarpai u. 5. 06-70-573-148

Meglepetések játéka Skandináv kiállítás a Múcsarnokban

Persze, hogy engem is *Jacob Dahlgren* műve érdekelt a legjobban az elő-katalógus tanulmányozásakor. Mielőtt eljutottam a Múcsarnokba, napokig foglalkoztatott, hogy milyen lehet bemenni a szalagok közé. A svéd művész installációján négy méter magasról lóg le sűrűn egymás mellett 32 ezer színes selyemszalag. Miután uralkodva magamon kivartam, hogy a kisiskolás-csoport befejezze a műelvezetést, én is behatoltam az alkotásba. Közben pedig, talán ezt mondanék a szerénytelenelek: „önreflektíve magamat vizsgáltam”, hogy milyen is az installáció *megtapasztalása*. Érdekelt, hogy minden „nagykorúságom” ellenére vajon tényleg olyan sokban különbözik-e műelvezetem a gyerekekéktől? Számít-e bármit is valamiféle háttértudás, élettapasztalat, vagy az, hogy a pillanatnyi érzések helyett már előre bele tudok gondolni, hogy mi *várhat* rám bent? Nem hiszem, hogy számít, annál is inkább nem, mert – mint azt hamar meg kellett tapasztalnom – egészen más, mint gondoltam. Ez volt az első meglepetés: a *mégsem-mégis élmény*.

A kicsi alapterület, vagy a beszűrődő külső fény miatt-e nem tudom. Mindenesetre a várt klausztrófiás- és eltévedettség-érzések nem kerítettek hatalmukba. Úgy éreztem, uralom a művet, nem okoz meglepetést. Feltételeztem, hogy meglepő lesz, majd amikor látszólag már nem olyan volt, tévedésnek éreztem. Mielőtt viszont végképp csalódtam volna, ért a meglepetés: nem tudok távozni. Csak az utolsó pillanatban vettem észre egy látogatótársamat. Persze talán titkon ilyesmire is vártam: belevetni magam a – szó szerint – sűrűjébe, a gyerekekhez hasonlóan tudatosság nélkül műelvezni, annyira, hogy egy pillanatnyi szellemi kihagyás, botlás miatt *belebotoljak* valakibe.

Az mindenesetre erősen feltételezhető, hogy bármit is vártam, az alapvetően különbözött attól, amit a kiállítás ötletadó előzményének tekintett 1906-os tárlat nézőit foglalkoztatta. Az akkori Múcsarnokbeli kiállításon a skandináv országok – Izland kivételével – több mint háromszáz művel mutatkoztak be. A két kiállítás közötti különbség sok mindenre rávilágít. Egyrészt a megváltozott történelmi és szociális szituációra, másrészt a geopolitikai és „művészetföldrajzi” helyzet változására: a perifériáról a központba, a kortárs művészet központjába bekapcsolódó országokról van szó.

Érdekes, már-már ellentmondásszámba menő jelenség: az 1906-os kiállításon, ahogy azóta is sokszor, a skandináv országokat egy tömbben kezelték, melynek hátránya a differenciálatlanság miatt abban állt, hogy lehetőséget adott naiv sztereotípiákkal leírni a vidéket. A jelen kiállítás többek között ezzel is szakítani akar, megmu-

tatni szándékozva a terület heterogenitását. Ám ez azzal járt, hogy túlléptek a célon, és a művek olyan kérdéseket feszegetnek, melyek alig-alig helyspecifikusak. Így tehát az „Álmok égő tájain – Kortárs képzőművészet Észak-Európából” című kiállítás számos műve származhatna akár más régióból is. Mindez újabb *meglepetésként* és újabb értelmezés-rétegként arra figyelmeztet, hogy a látogató a művészeti szcéna uniformizálódásáról is elmélkedjen.

A legnagyobb változás azonban mindenképpen a médiumokban, a művészeti kifejezőeszközökben, technikákban, felfogásban található, ami még külön hangsúlyt is kapott azáltal, hogy a kurátorok szinte kizárólag 20-21. századi eszközökkel dolgozó művészeket hívtak meg. Úgy is mondhatnánk, hogy a két kiállítás különbsége magában hordozza a köztük eltelt időszak művészeti változásait.

Ezt a viszonyt és kérdéskört konkrétan vizsgálja *Sara Jordanö*, *Alexander Gutke* pedig áttételesen, ironikusan szimbolizáló köntösbe bújtatva. Jordanöt az 1906-os Téli tárlat érdekli, installációjába eredeti műveket is belehelyezve, melyeket a tér túldaláról (a Szépművészetiből) hozatott, mindezzel leginkább éppen a két tárlat megszületését létrehozó közeg jellegének módosulását kutatva. *Alexander Gutke* pedig egy diavetítő „felszeletelését”, belsejének látványát vetíti – diákról. *Exploded View* (Felrobbantott nézet) című munkájának 81 diája egy Kodak carousel 2050 típusú vetítő boncolását mutatja be, melyet egy hasonló, Kodak S-AV 2000-ről vetítenek. Azt viszont már nem lehet eldönteni, a sors iróniája-e, hogy a vetítőre ragasztott címke a Múcsarnok tulajdonjogán kívül az alábbi információval szolgál: *Kodak diavetítő – régi*.

Mintha ezzel a „régivel”, a klasszikus képzőművészettel akartak volna végleg leszámolni a kurátorok azáltal, hogy úgy tesznek, mint ha az öt skandináv országban nem élne egyetlen festő vagy szobrász sem. Másra alig gondolhatunk, hiszen az említett kis guide-ban egy sor indoklás sem szerepel a választásról. A félreértést vagy *félrevezetést* még erősíti a kiállítás alcíme is: „Kortárs képzőművészet Észak-Európából”, nem „videóművészet”, nem „installációs művészet”, nem „dokumentarista művészet”, hanem „képző”. Hol?

A megoldás persze az, hogy az ottani széles művészeti spektrumból a szervezők ez iránt érdeklődnek, ezt vették észre, és ezért ezeket a művészeket hívták meg. „Eltitkolva” a többi művészeti ágat, a „képzőművészet” szóval hamis teljesség igényt támasztva. A válogatás miatt tehát sajnos elmondható, hogy a kiállítás inkább szól a két kurátorról – Molnár Editről és Páldi Liviáról – mint a művészekről, vagy ‘uram bocsá’ a művészetéről.

Somhegyi Zoltán

Jacob Dahlgren: The Wonderful World of Abstraktion (Az absztrakció csodás világa) • 2006, Moderna Museet Stockholm • 550 x 550 x 400 cm, selyemszalagok • foto: Moderna Museet / Per-Anders Allsten • A Galleri Charlotte Lund, Stockholm jövőtáblái

Az ittlét itatósán /Végh Attila: Li mester könyve/

Li mester fotózik, számítógépes játékokat játszik és kólát iszik... Végh Attila Li mesterről szóló ironikus példabeszédeinek különös sajátossága, hogy úgy idézik fel a keleti bölcselőkről szóló történetek hangulatát és stílusát, hogy közben nem szakadnak el a jelenkortól. Azaz: Végh nem esik az erőltetett archaizálás hibájába, ugyanakkor – a modern „beszűrődések” és magyar vonatkozások (pl. az egyik történetben a Krúdy-novella kézirata) ellenére – történetei mégis felidéznek a keleti buddhista példázatok hangulatát. Éppen sajátos logikájuk, ironikus paradoxonjaik révén. Számára fontosabb a hangulati-logikai hasonlóság az iskolásan archaizáló utánzásnál.

Li mester (a név kínaiul egyik jelentésében „törvényt” jelent, azaz beszélő név, mint a keleti nevek oly gyakran) igazából teljesen hétköznapi figura, „csupán” néha időt szakít a gondolkodásra is, az emberek többségével ellentétben. Valójában Li nem is valamely filozofikus logika alapján gondolkodik a világ dolgairól és a körülötte lévő emberekről, valamint önmagáról, hanem egyszerűen csak „eltűnődik a dolgokon”. S gyakran egy-egy aforizmaszerű paradoxon épp a feloldhatatlan dilemmák vagy választási lehetőségek ironikus feloldásaként születik meg, szinte „véletlenül”. Például a – könyv fülszövegében is kiemelt – „két út vagy útelágazás”-dilemma sajátos megoldási javaslata is hasonló hangulatú: „A bölcs e két utat, mint a zipzárt, fázósan összehúzza. Az igaz úton az úr szele söpör.” E különös, néhol parodisztikus hangulatú „aforizmák” mélyén erős szkepszis és némi önirónia is meghúzódik. Végh Attila ugyan nem azonosítja magát Li mesterrel (sőt tiltakozik is az azonosítás feltételezése ellen), mégis valahol az irónia nemcsak a külső világnak szól, hanem

a hagyományosabb alkotói és gondolkodói szerepek továbbvihetőségének is, legalábbis eredeti formájukban. E kételevő persze nem jelenti a valódi keleti bölcsesség (pl. halottaskönyvek, koanok) megismerhetőségének tagadását, csupán azt, hogy a szerző nem érzi lehetségesnek, hogy e bölcsesség és a hagyományok változatlan formában élhetnek tovább a posztmodern világban. Ugyanakkor Li mester – és talán maga Végh Attila is – egyszerre él a bölcsességek világában és a mai világban, személyében és szokásaiban igyekezve a két világot összekapcsolni (pl. mindketten gyakran hallgatnak Bachot is és sátánista metált is). Így már személyiségük és életük is tele van paradoxonokkal. S ez teszi őket fogékonyvá a koanok és példázatok hasonló logikája iránt. Itt inkább a keleti bölcsességek logikája és hangulata idéződik fel, némi ironikus nosztalgiával. Ez az irónia főleg a kötet vége felé válik hangsúlyossá, különösen a 21. történetben, Li mester végső szaváról és haldoklásáról. „Ami lezárult, most felnyílik mind, hosszú robbanások az erek, árad, omlik a fonszorezüst, szétfut az ittlét itatósán, csillogó tinta a rizspapír rostjaiban, őristen, hát átléptem volna máris, gondolja valaki még utoljára, mignem betölti az utolsó szót, amit le nem írt, el nem gondolt, ki nem ejtett, át nem élt senki. Annyira nincs...”

A végső, kimondatlan szó – talán végső bölcsességet rejtő (?) – ironikus koan-paradoxonával zárul a könyv, mintegy az igazság kimondhatatlanságára utalva. A Napkút Kiadónál megjelent kötetet Kondor Attila igényes, keleties hangulatú tusrajzai díszítik.

Marczinka Csaba

Sorslégiók Szepes Erika: Ördöggolyó (Saluton Kiadó, Bp.)

A filosz, ha szépprózát ír.

Szepes Erika asketikusán vékony novellaciklus-könyve a legjobb magyar hagyományokat folytatja, kosztolányis prózanyelv az övé, egyfajta genealógiai önéletrajz; portré-kötet retusokkal és árnyékhatásokkal.

A könyv öt írást tartalmaz mindösszesen, s valamennyi a szerző ’unofficial history’-ja, nem hivatalos történelme. Identitáskereső történetek ezek, egy szolid és szelíd polgárcsaláddal a háttérben, s egy súlyos örökséggel a díszletek mögött.

Az Auschwitzban megölt nagypapa, nagyanya és nagynéni „csupán” hiányként jelentkezik, tényszerű kijelentő mondat rögzíti az eseményt, de azért ’túl mély a seb’. Az apa – kinek alakja sorsszerűen központja a ciklusnak – harminc év után kezd mesélni „imádott és istenített apjáról, akinek hitét ugyan elhagyta, de etikai tartását megőrizte.”

A ’Szentély’ nem csak az apa titkait rejt, hanem azt a rideg realitást is, hogy itt a halál mintegy a testbe van kódolva.

A családnak mentális, lelki tartása van.

Az íróasztal, a szentély a háttér, az apa titkainak és sorsának tudója, a fellegvár, amely metaforikusan őrizte a család múltját. Egy betörés következtében aztán „fiókjai kihívva, belőlük minden kidobálva; iszonyú összevisszaságban hevernek egymáson az első látásra azonosíthatatlan tárgyak” – innen indul a múltat feltáró, oral historyként működő emléksorozat. Ahol a szerző – az az érzése az olvasónak – mindent azért tesz (annak rendel alá), hogy saját helyzetét apjával szemben meghatározza.

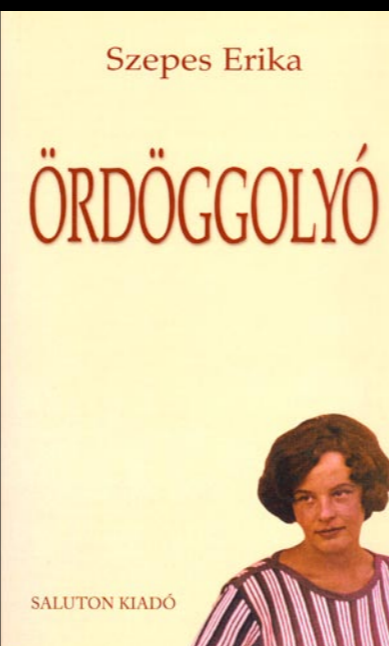
Szepes Erika időutazása egy lehetséges film képkockáiból állítható össze, s ez

„varázslatos” időfolyást par excellence dokumentumképek keretezik. Mintha fényképek, elkopott hangfelvételek alapján próbálná valaki meghatározni identitását. Igen, önazonosság-keresés ez, a „tárgyasult szeretet” magyarázatával a háttérben, tájékozódás tárgyak, képek és életromok között. Emberek, mint a történelem tárgyai. De az emberek, mint arcok nem szűnhetnek meg, hiszen mindenkinek van valami védjegye, egzisztenciája.

A ciklus legfontosabbnak vélt betéje, a Hozzál magnót című novella, amely az apa története, a háborús sebek okozta magántörténelem. De ez a szerző egyfajta hasonmás keresése, kezd felépülni a „Mítosz, amit majd őrizni és ápolni kell”, s majdan tovább kell adni gyermekeinknek. De persze ott kavarognak a gyermek- és ifjúkor évei is, az emlékezet szűrőjén a felnőtt nő szemével szelektált élmények apró mozaikkockái.

A tánc című írás a negyven évvel korábbi ifjúság, a hatvanas évek világa, a magát örök kamaszknak vélt jelen múltidéző nosztalgiáival.

A kert az ötödik, utolsó prózai darab a kötetben. Itt fogalmazódik meg a felismerés, hogy szerző egész nemzedéke (a negyvenes évek közepe táján születettek) „van kizárva a lényegi cselekvéssből”. Generációk, amelyek nem születés, hanem diagnózis révén jönnek a világra, kinevezetnek, dekrétum által kovácsoltatnak össze, a világhoz való viszonyuk egységességére és azonosságára ítéltetnek. De az egyedi arcok fontosak, amiket nem törölhet el a kolonizálás, a közönségesítés egyfajta aktusa. Az előző generációk sorslégióként működő közössége átalakulva a felépítés

légióját hozta létre, a szkepticizmus, majd hatásosság kollektíváját „produkálva” aztán a közelmúltban.

Ezekben a novellákban az emlékezés filmje pereg; elmosódott jelenetek és élesebb felvételek keverednek. Vágy arra, hogy végighallgassuk, kifaggassuk, kiismerjük egymást, magántörténelmünket. A lényeg keresése úgy, hogy odahajolsz a másik kinja felé, megértvén ezzel saját kínodat, ki nem hordott problémáidat. Végig a vándorúton, amely egyszer csak a rég kitaposott ösvényen találja magát.

Az élet jelenségeit figyelő filosz Szepes Erika írónak is kitűnő, az érdeklődő szívesen olvasna tőle terjedelmesebb szépprózai munkákat is. „Én nem vezetek, nem is tudok, nem is fogok. A medveölő fia vagyok. Apám emléke elhomályosíthatatlanul tornyosul fölémem” – írja a kert befejező szakaszában.

Nemzedéke még adós némi magyarázattal: a múltat végképp el kell mondanunk.

Kaló Béla

ARCTALAN VALÓ

Csurka Eszter kiállítása a Várfok Galériában

Cím nélkül I, II., III.

Csurka Eszter legújabb kiállításán a Várfok Galériában új képeket láthatunk. Az „új kép” szókapcsolat azonban – ahogy a jelentéktelennek tűnő megjelölések általában – nagyobb problémakörre utal: mennyire és mennyiben újak a képek? Mitől nevezhető valami nívónak?

Vegyük egyrészt a hagyományos, szó szerinti értelmet. Természetesen mindegyik kép új, nemrégiben készült, máshol nemigen látott. Másrészt viszont változásokat is megfigyelhetünk, mind konkrét viszonylatokban – a koloritban például –, mind plauzibilisebb területeken, tehát hangulatban, indulatban, szellemiségben. Ennyiben tehát már második értelemben is új képekről, azaz új jellegű munkákról, új sorozatról beszélhetünk. Ha ragaszkodunk a jól bevált művészettörténeti terminológiához: új korszakot is emlegethetünk.

Az új korszak azonban a legtöbbször sosem teljesen új, egyes elemek, jellegzetességek, megfogalmazási-megformálási sajátosságok az előző munkákból erednek. Sőt, ekkor utólagosan, visszatekintve vehetjük észre, hogy a korábban több-kevesebb sikerrel értelmezett motívumok milyen irányba mutattak. Ilyenkor válik egy korábbi műcsoport előzménnyé és egyben segédeszközzé a jelen, a mindig aktuális jelen mű megértéséhez. Mindez nem feltétlenül jelenti a korábbi leértékelődését, hiszen egy alkotó tevékenységének stációt nem érdemes tökéletesedési sorozatként felfogni.

Az új képek jellegükben emlékeztetnek az előző munkákra. A legfeltűnőbbek továbbra is az alakok. Míg azonban korábban az erősen pszichikai, expresszív megfogalmazás dominált, melyhez igen alkalmasnak bizonyult a figurák harsogó rózsaszínnel való kialakítása, addig most lágyabb, költőibb képi világ tárul elénk. Az alakokra most

is jellemző viszont az elmosódó körvonal, bizonytalan plaszticitás, remegő, álomszerű megjelenés. Jobban megvizsgálva azonban feltűnik, hogy az „álomszerű” nem is a legmegfelelőbb jelző, itt nem álom és valóság, vagy ha tetszik, álom és ébrenlét ellentétéről van szó. Ezek a figurák sokkal inkább megjelenés és látszat, megjelenítés és megjelenítettség határán egyensúlyoznak.

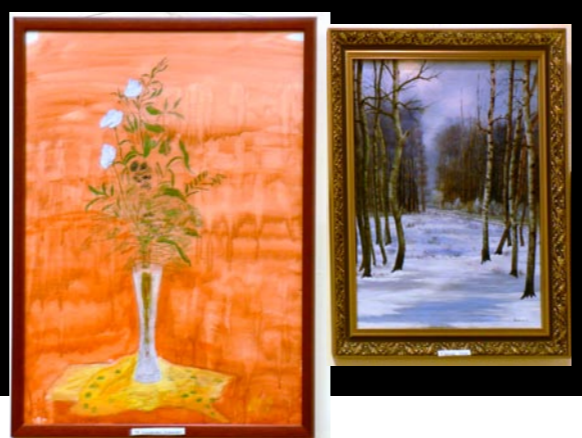
A művésznővel kapcsolatban oly sokat emlegetett Francis Bacon-i stíluspárhuzam itt válik kérdésessé. Az alakok megjelenésükben valóban emlékeztetnek az ír-angol előd munkáin feltűnő figurákra, ám érdemes figyelni egy jelentős különbségre: Bacon műveiben festőileg sokszor szinte széttroncsolta előképeit, hogy a roncsok nyomán, a törés mentén hatoljon mélyükbe. Ezzel szemben Csuska Eszternél az alakok megformálása sokkal inkább következik önnön előképükből, érte ezen a „modellek” tevékenységét. Maga alkotta fényképekből dolgozik. Ám mintha csak az eredeti, járókelő vagy táncoló alakokról készült felvételek által megörökített, „időbeszorított pillanat” elevedne újra a képeken. Az állóképbe merevített pillanat megindul. De nem filmszerűen indul újra, nem mozgásként, hanem indulatként, hangulatként, gesztusként, életfolyamként. Olyan jelenségként tehát, mely szintén az időben folyik le, de nem feltétlenül térben is. Történet tehát, folyamat, szellemi folyamat, ami aztán a szemléltetőbe folyik át, azaz benne folytatódik.

Ezért a figurák határozatlan lezárása, ezért az életlen, túlexponált fotókra emlékeztető megjelenés. És ezért lesz rendkívül érdekes a legtöbb képen megjelenő téglatest, mely lehet akár talapzat, tribün, mérföldkő vagy botlásra készítő akadály. Ez az elem valóban test, téglatest, hiszen kiterjedése, háromdimenziós megformálása, sőt – néha még a figurákkal is ellentétben – anyéka van. Furcsa ellentét és erős kritika, hogy ez a szerves elem több dimenzióval, nagyobb határozottsággal, talán mondhatnánk úgy is: erősebb egyéniséggel rendelkezik mint maguk a figurák, elmosódó megjelenésükkel, alig kivethető pozíciójukkal és kifejezéstelenül hagyott arcukkal.

Attól azonban, hogy ezek a téglatest-elemek határozottabban állnak ki, még nem uralják a figurákat. Inkább egyfajta viszonyítási pontként vannak jelen. Ez pedig nem elhanyagolható funkció, nevezhetjük megkerülhetetlennek is, s ez még jobban kifejezi szerepüket. Megkerülhetetlenségükben, áthatolhatatlanságukban, akadály-jellegükben utolsó támként jelennek meg a velük szemben önmagukat definiálni kísérő figuráknak.

Az ilyen képvonatkozásokat olykor még magunk előtt sem bevallott feszültséggel szemléljük. Érezük, hogy a figurák nem véletlenül nem hordoznak személyiségjegyeket – egyénietlenítettek, általánosítottak. A fotó elmosódik, a kép életlen, ám az ítélet erős. A felszólításnak megpróbálnak eleget tenni a figurák, akik arc nélkül bárkik lehetnek. Akár mi is.

Somhegyi Zoltán

Csepányi Ildikó

Kiállítás a Kelenvölgyi „Festőiskola” növendékeinek munkáiból

2006. december 8-án nyílt meg a Kelenvölgyi „Festőiskola” Képzőművészeti Egyesület immáron hagyománnyá vált decemberi festménykiállítása a Kelenvölgyi Községi Házban. A tárlaton a festőiskola 14 növendékének 45 alkotásával ismerkedhettünk meg. A kiállító művészek: Barlai László, Bujdosó Krisztina, Csizmadia Gábor, Csordás Miklós, Hernádi Katalin, Horváth Jánosné, Horváth Péter, Kovács Gergely, Lászlóffy Ilona, Szőke Borbála, Tóth Éva, Tóth Júlia, Vadera Éva, valamint Varjú Kornélia. Ezzel a kiállítással vette kezdetét a karácsony előtti, hagyományteremtő Kelenvölgyi Művészeti Hét.

1 Eifert János: Mozgásban

2 Szuppán Irén: Zöld ritmus

3 Csák Miklós: Káin és Ábel

MAOE alkotói nagydíjak 2006

Évtizedekre visszanyúlóan nagy hagyománya van minden évben a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete nagydíjainak. A szakmai díjakat a MAOE tagozatainak – művészekből álló – vezetősége ítéli oda, így annak értékét növeli, hogy valóban alkotóművészek által odafélt díjakról van szó, melyek – jellemzően – egy-egy életmű értékeit, művészi eredményeit honorálják. A döntés sohasem egyszerű, hiszen egy-egy tagozaton belül is mindig sok szakma alkotói a jelöltek. A díjakat a 2006. decemberében rendezett ünnepség keretében Bauer István, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének elnöke adta át.

A Képzőművészeti Tagozat vezetősége az elmúlt alkalommal Balogh László szentendrei festőművészeknek ítélte oda nagydíját, ezúttal pedig a magyar szobrászat doyenje, **Búza Barna** részesült a megbecsülésben. A művész valóban korelnök, hiszen éppen 2006 szilvesztere előtt egy nappal töltötte be 96. életévét! S a mester most is életvidáman, energikusan érkezett a díjátadásra, s jó hangulatban, legyűrve az utóbbi idők egészségügyi problémáit, készül a további alkotó munkára. A XX. századi magyar figurális szobrászat e kiemelkedő alkotójának rendkívül széleskörű munkásságát Czinder Antal szobrászművész – illusztrációs anyagot is felhasználva – értékelte, kiemelve az eseménydús életutat, a művész munkásságának tematikai gazdságát, sokrétűségét.

A Fotóművészeti Tagozat nagydíját **Eifert János** fotóművészeknek ítelték oda, aki ez évben több kiállításon is bemutatja műveit, s jelenleg is életmű-keresztmetszet kiállítása látható szülővárosában, Hódmezővásárhelyen. Munkásságát a kortárs és jó barát, Dozvald János fotóművész értékelte igen meleg hangon, frappáns, fordulatokban gazdag, szellemes köszöntőben. Szó esett Eifert rendkívül széles érdeklődéséről, energiáiról, szakmai értékeiről.

Az Iparművészeti Tagozat vezetősége – igen jó döntéssel – szakmai nagydíját **Szuppán Irén** textilművészeknek ítélte oda, akit az immár legendás eredményességű Gödöllői Iparművészeti Műhely vezetője, Katona Szabó Erzsébet textilművész laudált. Kissé félve is írjuk le, hogy a most is igen aktív, könnyed mozgású, eleven személyiségű Szuppán Irén ez évben tölti be 80. életévét, s ez alkalomból – mint hírlík, – végre Budapesten is rendez egy jelentős kiállítást a Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériájában. Erre azért is van szükség, mert jelentős tervezői tevékenysége a szélesebb közönség előtt immár nem annyira ismert, noha Gödöllőn folyamatosan bemutatja új műveit, s munkásságáról a közelmúltban kiadvány is jelent meg. Az íkat technikát újra alkalmazó, puritánságával is feltűnő művei jelentős értékei kortárs textilművészetünknek. Az összmagyarság szempontjából is kiváló döntést hozott a MAOE Irodalmi és Zenei Tagozat vezetősége, ugyanis mindkét terület határainkon túl, Erdélyben élő, de a magyar kultúrába beágyazódott tevékenységű alkotónak ítélte oda nagydíját.

Az Irodalmi Tagozat nevében Füzi László irodalomtörténész köszöntötte

Szilágyi István Kossuth-díjas írót, aki elnyerte a szakmai nagydíjat. Szilágyi neve hallatán azonnal a „Kő hull apadó kútba” című legendás regénye jut eszünkbe, amely a XX. századi egyetemes magyar irodalom meghatározó alapművévé vált, mely a hetvenes évek közepén jelent meg először. Füzi azonban ismertette a kiterjedt regényírói életmű további jeles állomásait, jelezve, hogy az „Agancsbozót” és a „Hollóidő” is immár alapművei a kortárs magyar irodalomnak, kiemelve Szilágyi művészetének nyelvi erejét és megformáltságát, az író elmélyült alkotói módszerét.

A Zenei Tagozat alkotói nagydíját **László Ferenc** Kolozsvárott élő zenei történetész nyerte el, aki jelenleg is éppen egy Mozart fesztivált rendez szülővárosában. Farkas Zoltán zenei történetész laudációjában azonban ismertette az életút egyéb fontos állomásait, kiemelte László Ferenc Bartók kutatásainak, kiemelte László Ferenc Bartók kutatásainak magasán jeles értékeit. Az eredetileg fuvola szakon diplomát szerzett László, aki hosszú évekig előadóművészként is tevékenykedett, 1970-től a bukaresti Zeneművészeti Főiskola tanára, 1991-től a Romániai Magyar Zenetársaság és a Román Mozart Társaság elnöke. Több száz tudományos publikációjának központjában azonban a Bar-

tók-életmű kutatása áll. Például Bartók és a román kolindák témakörben több kötetet szerkesztett Bartókról, s fontos körülmény, hogy írásai többsége románul is megjelent.

A MAOE a kulturális örökség nagydíját az évben **Schäffer Judit** jelmeztervezőnek ítélte oda, akinek hallatlanul széleskörű tervezői munkásságát Turnai Tímea muzeológus ismertette, jelezve például, hogy a színház-történeti gyűjteményben a művésznőnek jelenleg már négyezer terve található.

A MAOE Fotóművészeti Tagozata 2005-ben hozta létre Aranykazetta Díját, melyet egy 60 év feletti, kiemelkedő szakmai múlttal rendelkező és jelentős közösségi munkát végző művész nyerhet el. Ebben az évben **Csák Miklós** fotóművészeknek ítelték oda a díjat, akit Módos Gábor fotóművész baráti nagybecsüléssel köszöntött, mint azt a megszállott fotóművész kollégát, aki a hetvenes évek elején cigitány-szociográfiás fotóival tűnt fel, s később eljutott Távol-Keletre is, ahonnan különlegesen értékes képanyaggal tért vissza.

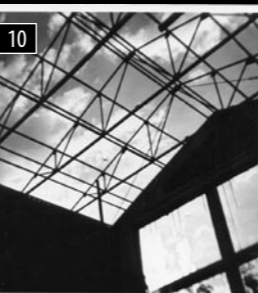
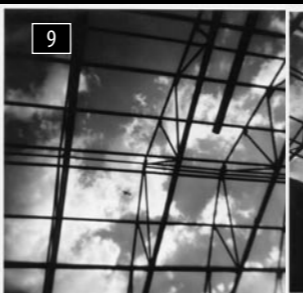
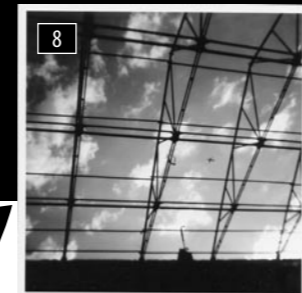
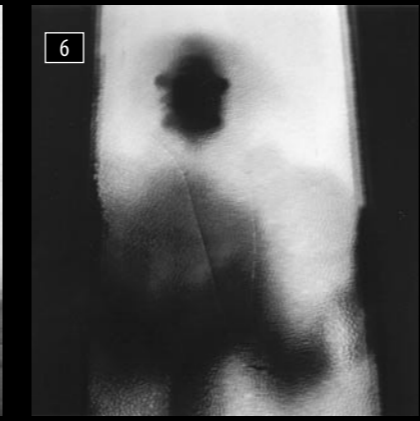
A díjazottak mindannyian a kortárs magyar művészet kiemelkedő alkotói, akiknek további szakmai munkájukhoz sok sikert kívánunk!

Feledy Balázs

Bizonyára minden gyermek életében van egy olyan mozzanat, egy-egy inspiráló kép, mely tudatosan tovább dolgozik egész életében.

Nagy Zopán költő és fotóművész

inspirációja is részben ilyen képekből ered. A tízéves „Zé” – ahogy akkor barátai hívták – életében a legnagyobb eseménynek a kutyakiállítások látogatása, valamint azok képi rögzítése számított. A kutyák és az emlékrögzítés szerelmese időközben felnőtt. Számos képzőművészeti technikát kipróbálva élete a fotográfiában és az irodalomban, illetve ezek összekapcsol(ód)ásában teljesedett ki. Három nagy lélegzetű tárlat lezárása után Zopánt a stílusosan hozzá illő budai Bambi presszóban kaptam „lencsevégre”.

1 fény-bonc-tan (sorozat) 2 Jazz, No. III. 3 Őszi Chanson... 4 Rítus II.
5 Agár-akt 2004 6 7 Maszkok (sorozat) 8 9 10 11 Repülő (sorozat)

Időtlen fotók fantomja

„Koan a koanban”

Több mint tíz éve rendszeresen ír, publikál a *Napútban*, a *Bárkában*, az *Ezredvégekben*, valamint más irodalmi-művészeti lapokban, s 1995-től rendszeresen megjelenik fotóival, külföldön is több ízben jártak munkái. Edigi kiállításait átfutva érezhető munkáin, hogy az ázsiai kultúrák, kiemelten a haiku eszmeisége egyre erőteljesebben hatja át. Képbe tömöríti mindazt, amit a haikuval mondani akar, a sokszor ironikus és játékos fordulatok világát, a belső élet keresését veszi célba. Ezen eszme eredendően *Roland Barthes* felfedezése, akit Zopán is tisztel, sőt, felerősíti azt az elméletet, miszerint bizonyos fotográfiák a haikuval mutatnak rokonságot. „A haiku jelrendszere is előhívhatatlan, minden megvan benne, de sem kedvet nem ébreszt, sem lehetőséget nem ad a téma retorikus kifejtésére... sem a fotográfia, sem a haiku nem készíthet(hetne) álmódosásra...” /Roland Barthes/

A haiku képi megvilágítására a 2004-es „Fény-másolatok (látens azonosulások)” című munkája során tett először kísérletet. A tárlat a MAMŰ Pincegalériában kapott otthont, mely képre-ráírásokat, rontott képek sorozatait, a haikus szótagszám formái és képi megjelenítéseit, fénymásolatokat mutatott be. A kiállítás egyik üzenete közérthető volt: a sokszorosítás, a mai ismétlődések ironizálása. Elidegenítő és nemegyszer félreértelmezett fotóinak, valamint a hasonló cipőben járó kortárs fotográfusok munkáinak másolatait állította ki. Több képe szándékosan az emberi lélek időtlenségére hívta fel a figyelmet, a példák között az esküvő és a temetés durva szembeállítását is használva.

Egyértelmű, hogy méltó utódja volt ennek a tavaly ősszel bemutatott „(F)eltűnési kísérletek” című tárlat. A K.A.S. Galériában kiállított képek egyféle jelenéseket és fo-

kozatos eltűnéseket szemléltetnek, melyeket az exponálásnál és az előhívásnál tett folyamatos beavatkozás eredményezett. A fotók javarészt személyes témájúak, életképeket látunk a művészről és családjáról, mindhez egy gondolatsort fűzve, melyek képre írott versekké válnak.

Nagy Zopánnal kapcsolatban két tömör szó juthat eszünkbe: időtlenség, megvilágítás, azaz az időtlenség megvilágítása. Elég csak példaként az „Őszi Chanson...” vagy akár a „Jazz, No. III.” munkáit kiemelni, melyeknek kisugárzása az időben elvesz, hétköznapi délutánok idilljét árasztja. Képeiben, írásaiban nem látunk időt, nincsenek dátumokhoz kötődő dolgok, előre megtervezett cselekmények, sem előre beállított modellek. Célja, hogy bemutassa azokat az időtlen pillanatokat, melyek a rohanó embereknek talán sosem tűnnek fel. Nem ért egyet a megtervezett koncepciókkal. Vallja, hogy „a tervezett fénykép megelőlegező(lege)zi önnön hibáit”. Eppen ezért türelmes – gyakran évekig vár – és mindig a „saját lényeg(ek)et” próbálja föltárni.

Zopán a modellválasztást sem bízta a véletlenre. Nagyon fontos számára a személyes kapcsolat, családtagjain kívül több olyan modellel dolgozik, akinek szinte az egész életét végigköveti. Említésre méltó az „Aranka sorozat”, a hölgy, aki többször feltűnt már „Zé” képein. A hozzá fűződő kapcsolat is személyesnek mondható. Hasonlóan szoros munkakapcsolat fűzi Zopánt egy testi és szellemi fogyatékosokat ápoló intézethez. „Zé” ezekhez az emberekhez egy-egy hosszabb időszakra beköltözve (az elmúlt 10-12 év alatt) gazdag fotóanyagot készített, s a kiállítások megnyitóján az intézetben élő portré-alanyok is aktívan részt vettek.

Fotográfiáin sokszor feltűnnek Zopán gyermekkori emlékei is. Számos képen

szerepel a kutya mint modell, de még több fotón az ember-állat viszony. A szintén tavalyi „Jelen(t)és-(réteg)ek” című, főként „kép-verseket”, negatívra írott karcolatok kalligrafikus sorozatát bemutató tárlat többek között e témát is boncolgatta.

Zopán és az időtlenség eszméjének hitettségét felerősíti az is, hogy a mai digitalizált korban használt gépeket „félrelökeve”, olyan negyven-ötven éves masinákkal dolgozik, mint a *Pajtás*, a *Reflekt II.* vagy a *Yashica fényképezőgépek*. „Időző-jelben” címmel ezen gépekkel fotografált munkáit mutatta be az elmúlt évben a szegedi *Grand Café*-ban, a kapolcsi *Poór Ház*-ban, valamint a varsói *Balsam Klub*-ban. A vándortárlat elsődlegesen a régi tárgyak tiszteletére s lehetőségeire hívta fel a figyelmet. A szép rajzú, finom kódokkal átitott, különféle helyszínek sejtelmes elővillanásait szemléltető, kisméretű, fe-

lete-fehér darabok a század eleji avantgárd irányzatait élesztették fel.

Zopán művészete és élete azonos, ugyanaz az időtlenség, kiszámíthatatlan meglepetés jellemzi mindkettőt. Néha némán, hétköznapi emberként, kutyát sétáltatva el-eltűnik a közéletből, máskor pedig hirtelen betör a kiállítóterekbe, hogy mosolyra készítse vagy épp sokkolja a látogatókat. Egy biztos: soha nem tűnik el, köztünk jár és figyel mindennapjainkat, félálomban, vagy felfokozott öntudattal, hogy bármikor elkattinthatson egy újabb haikut. Szeme csodálatos dolgokra figyel fel, tudván, hogy már-már bűn kitépni az adott pillanatot az élet ciklikus időtlenségéből. „A technika számomra, mint „szükséges rossz”, zsigerekbe épülő idegen, egy bravúros köztesség, egy segítő akadály (mint Koan a Koanban)...”

Mikics Ádám

Smuk Imre harminc éve ismert a színház iránt érdeklődők körében. A Dunaföldvári Játékszín rendezője, majd a dunaujvárosi Bartók Béla Kamaraszínház megalakulásakor művészeti igazgatói feladatkört vállalt, jelenleg a színház művészeti vezetője, rendezője.

– Milyen elv vagy elvek alapján alakítják a színház repertoárját?
– Céлом többek között az, hogy egy ötvenéves vidéki város színházának egyfajta „népszínházi” jellege legyen. Az, hogy műsorában egyaránt helyet kapjanak a nagy klasszikus darabok, a szórakoztatóbb vígjátékok, valamint a zenés műfajok is. A lényeg a műfaji sokrétűség mellett a minőségben, a műfajok közötti arányokon van. Nem engedünk teret az egyre jobban kommercializálódó törekvéseknek. Saját előadásainknál különösen fontosnak tartjuk a XX. századi művek bemutatását, s már számos ösbemutatót tartottunk.

– A művészet lényegi szerepe az emberek figyelmét fontos dolgokra irányítani. Az utóbbi 15 év társadalmi változásai miként hatottak Önre?

– Lényegében sehogy sem. Tartalmilag a legkevésbé. Ezek a változások nem újkeletűek abban az értelemben, hogy a kétezres éves drámairodalomban megtaláljuk eme változások „hasonmásait”, leképezéseit. A gátlástalan pénzhajhászást már Plautus megírta a *Bögre* című komédiájában, a hatalom fölötti marakodás már régen megíródott a *Danton halálában*. Az emberi viszonyok, érdekek kusza és kegyetlen volta semmit nem változott az *Antigoné* megírása óta. A „ki kit árul el”, a „ki kit foszt ki” embertelensége ismeretes a kétezres éves drámairodalomból. Természetesen vannak új, fókuszálható „történetek”. Például a napjainkat egyre jobban uraló erőszak, gátlástalanság vagy a szegénység. Talán abban változott rendezői munkám, hogy bátrabban és keményebben merek foglalmazni a színpadon. Nincsenek illúzióim abban az tekintetben, hogy egyre jobb „szép új világ” felé haladunk. Természetesen rendezéseimben, pontosan a mai zűrzavaros világ ellenében megpróbálok egyre tisztábban és egyre eszköztelenebbül foglalmazni.

– A művészet megértése szellemi munkát igényel, az érzékeknek, a gondolatoknak iskolája van... Mennyire képes a közönség élvezettel fogadni előadásait?

– A „kályhától” kell elindulnunk, s ez a „kályha” Dunaujváros... Elsőgenerációs lakói munkások, segédmunkások voltak, vékonyka értelmiséggel. A második generációhoz tartoznak napjaink középkorú lakói. A színház vezetése a második generációs értelmiségre, az alkalmazotti rétegre támaszkodik. Azt tapasztaljuk, hogy nagy igyekezettel és nyitottan közelednek a színház felé, mintha bizonyítani szeretnék, hogy az úgynevezett „csinált, melós város” nem mindig hízélgó jelzőjét pozitív irányba tudják fordítani. De ők sajnos csak a város egy aránylag szűk kisebbségét jelentik. Nincs egy olyan szélesebb körű polgárosodott réteg, mint a természetes úton létrejött városokban, az elmúlt két évtizedben azonban kialakult az értő közönségünk.

– Mik azok a változások, kihívások, melyek a Bartók Kamaraszínházat és Önt is, mint rendezőt foglalkoztatják?

– Egyrészt a butaság, silányság, olcsóság elleni védekezés. Ez egyaránt vonatkozik a tartalomra és a formára is. A legnagyobb kihívás: nem beállni a napjainkba beáradó televíziós műsorok és kereskedelmi céllal létrejött újságok által sulykolt „trend”-be.

– Hogyan képesek védekezni?

– Nem mondanám, hogy az említettek csupán ellenünk vannak. Mégis azt tapasztaljuk, hogy bérleti sorozatunk (melynek darabjai között egyebek mellett Hay: *Gézagyerek*, Congreve: *Igy él a világ*, Pirandello: *IV. Henrik* című művei szerepelnek, de említhetem a múlt héten bemutatott 1956-os drámát, a *Századost* is) a nézők öt százalékát kevésbé érdekli. Ugyanis ők az első szünetben elmennek. Nem azért, mert rossz az előadás, hanem azért mert nem vidám...

Persze jól tudom, hogy az évek óta megoldatlan feszültségek is kedveznek a semmitmondó, üres műsorok eluralkodásának. Nemcsak a politikában van demagógia, hanem a művészetekben, a színházművészetben is. *Büki Attila*

Színház és közönsége – beszélgetés Smuk Imre rendezővel

ICSID

2007-ben lesz 50 éves az ICSID, az Ipari Formatervezési Társaságok Nemzetközi Szövetsége. A magyar tervezők már a megalakulás pillanatától aktívan részt vettek a szervezet munkájában. Az első vezetőség főtítkára Pierre Vágó volt, később Szabó Zoltán majd Mengyán András vett részt a vezetőség munkájában. 2005-től Várhelyi Judit a Magyar Formatervezési Tanács irodavezetője tagja a vezetőségnek. Az ICSID több kiállítással és a tagszervezetei által rendezett eseménnyel emlékezik meg az évfordulóról, illetve mutatja be az elmúlt fél évszázad tevékenységét. A legfontosabbnak a Connecting'07 ICSID Világkonferencia lesz, amelyet San Franciscóban rendeznek.

Verona – Vivi la Casa

2007. január 19-20-21-én és 26-27-28-án tartják a veronai design szakvásárt. A bemutatók nemcsak a lakberendezés teljes termékskáláját ölelik fel, hanem az életmódra, a környezetre harmonikussá tételére is felhívják a figyelmet. A berendezési tárgyakat enteriőrbe rendezve textilekkel, világító eszközökkel, növényekkel, sőt gyakran a hangulathoz illő öltözékekkel teszik teljessé. Kifejezett célja a bemutatónak, hogy az átlagfogyasztót szólítsa meg, ugyanakkor a legmagasabb minőségi követelményeknek megfelelő termékeket kínáljon.

Köln – IMM

2007. január 15-től 21-ig rendezik Kölnben az IMM szakvásárt, amely a belsőépítészet egyik legrangosabb eseménye. Külön területen és program keretében mutatkoznak be az ifjú designerek. E rendezvény a Design Tehetségek címet kapta, ami a fiatal tervezők munkája iránti érdeklődést, tevékenységük elismerését jelenti. Az NRG program önálló, cégekhez nem kötődő alkotóknak nyújt bemutatkozási lehetőséget. A szakvásár-és kiállítás elméleti programsorozatát is kínálja: idén az építészetnek a különböző társadalmi viszonyokhoz való viszonyát vizsgálja. Az IMM a tervezői szakma részproblémáival is foglalkozik: bemutatnak technológiai újdonságokat is.

iparúzó

Aki a portfólióját vagy a kiállításait nézi, azt gondolhatja, hogy Jermakov Katalin egy régi, öreg szakember. Aki ismeri, vagy csak a fotóját látja, annak a számára az a kérdés, miként fér bele ennyi minden egy vonzó fiatal hölgy életébe. Jermakov Katalin reneszánsz személyiség: minden tétellel azt bizonyítja, hogy a minket körülvevő világhoz van közünk, sőt, ez a világ otthonossá tehető. Három éve hozta létre fiatal ötvös barátjaival a MANA Stúdiót. Egri Zoltán, Kecskés Orsolya, Stomfai Krisztina és Tóth Zoltán valami nagyon egyszerűre vágytak: együtt dolgozni a kollégákkal, együtt alkotni, együtt töprengeni. Oldani azt a rideg légkört, ami az alkotót nemcsak elbizonytalanítja, hanem szinte teljesen légüres térbe helyezi. A szentendrei Fő utcán a szakma forradalma játszódott le: kinyitni egy ötvösműhelyt nem szokásos. Az ötvösök egyedül dolgoznak, de ez Jermakov szerint nem lehet magányosság. Az alkotónak szüksége van a kollégák szakmai véleményére, inspirációjára, arra, hogy minden teljesítménykényszer nélkül, csak úgy, az alkotás öröme kedvéért együtt lehessenek. Az elmúlt néhány év azt bizonyította, hogy ez a gondolat szerte a világon érelődött, de a magvalósításhoz nem volt eddig mersze senkinek. Azért jönnek ide messze földről szakemberek, egyetemi hall-

Mi lesz a titkokkal? Jermakov Katalinról

gatók vagy akár az ötvösművészet elismert mesterei, hogy együtt lehessenek alkotó közegben. A magyar ötvösművészet tradícióit a mai kor alkotói csak úgy képviselhetik eredményesen a világban, ha az egyéni teljesítmények mögött ott van a nemzeti kultúra részeként a magyar ötvösszakma is, amely az egyéni teljesítményeket hitelesíti. Az egész világon hatalmas csodálkozás, ugyanakkor lelkesedés fogadta a MANA Stúdió célkitűzését: dolgozzunk együtt. A legegyszerűbb mindig a legnehezebb – mi lesz a titkokkal? Jermakov Katalin szerint a művész titkai nem a technikában vannak, hanem alkotói egyéniségében. Az alkotó személyisége adja az alkotás erejét, ugyan-

akkor ez a legszerűlekenyebb. Erős szakmai kontroll és barátságos közérdeklődés nélkül az alkotói öröm kínlódássá válik. Tanítani kell hát, mindenkit, bárkit, megtalálva a neki szóló formákat – ha már alkalmazott fémműves designer valaki, akkor ehhez is kell értenie. Az ötvös szakma megismerése által nem lesz több ötvös, de sokkal többen ismerik meg az anyagokat, a szakma történetét, ami a kortárs ötvösművészet értékeinek társadalmi befogadását segíti. Valamint jobb ember lesz tőle. Megtanulja, hogy az anyag törvényein erőszakot tenni nem lehet, alázattal, türelemmel viszont létrehozható egy olyan tárgy, amelyre a viselője szinte testrészeként gondol.

A nehezebb a könnyebb: együtt lenni, vállalni a közösségi lét kínjait az örömkért, tanítványokért felelősséget vállalni, iskolát, műhelyt vezetni. Az ötvöstárgyak az ember személyes létének részei, testünkön viseljük őket, vagy a környezetünk személyes terét határozzák meg. Ezt a feladatot jobban el tudja látni az az ötvös, aki kollégáival együtt maga is végigélte a kapcsolatteremtés örömteli és kínlódos folyamatait az anyaggal. Megerősödve abban a hitben, hogy a világ harmóniája a térteremtés által megélhető és az anyag megformálása során megvalósítható.

Cseh Bori

Zene régről

A zene nem ott kezdődik, hogy az előadó a kezébe veszi a kottát, és játszik. Illetve ott kezdődik, hogy kezébe veszi a kottát, a szakirodalmat, felidézi mesterek instrukcióit, más előadók interpretációit, mindezt átgondolja és saját értelmezésével, előadói stílusával létrehoz valami régi-újat. Miként is? A MAKTár kérdéseire Csalog Benedek válaszolt.

hangoló

– Régen hallani, hogy lesz itthon is régizene-oktatás, meg azt is, hogy nem. Nem tisztem e szakmai tanakodásba belekotárkodni, általánosságban kérdezem inkább: milyen a régizene-oktatás helyzete itthon és külföldön?

– Az utóbbi kb. 30-35 év gyakorlata szerint Európában régizenet vagy konzervatóriumokban (tehát főiskolai, egyetemi szintű zeneoktatási intézményekben) vagy (ritkábban) különálló, független intézményekben oktatnak. Ez nem egészen törvényszerű, hiszen a régizenenek rendkívül erős elméleti háttérre van szüksége, szinte zenetudományos megközelítést feltételez, miközben a zenetudományi tanszékek Európa és Amerika jó részén nem konzervatóriumokhoz, inkább egyetemekhez kapcsolódnak.

A hetvenes-nyolcvanas években Európa északnyugati vidékén (Hága, London) megalakultak az első, azóta is fontos tanszékek, ezzel egy időben Bazelben, privát pénzekből egy tulajdonképpen független intézmény is. A következő hullámban Brüsszel, Párizs, Amszterdam, Trossingen, Lipcse csatlakozott, míg az utóbbi kb. tizenöt évben a „peremvidék”, Barcelona, Milano, München, Bécs. De nem csak ezek a városok, hanem Krakkó, Moszkva, Brűnn is és ez az az időszak, amikor legkésőbb Budapesten is el kellett volna induljon az oktatás. Hiszen az érdeklődés megvan, a rendszerváltás óta hazai lehetőségek híján legalább száz fiatal zenész ment külföldre tanulni. Sokaknak viszont, akik nem tudtak vagy nem akartak menni, a speciális stúdiomunkra való igénye beteljesületlen maradt. A külföldön

tanulók közül sokan nem jöttek, jönnek vissza, a régizene-nek a hivatalos koncertéletbe és oktatásba való beágyazottsága hiányának okán. Tudásukat nem is adhatnák tovább, hiszen a magyar követelmények szerint legmagasabb egyetemi fokozattal kell annak rendelkeznie, aki itthon akár csak középszinten is akarna tanítani. A külföldi tanszékek jó része, bármennyire is világhírű professzorok tanítanak ott, máig nem adnak ilyen diplomát, így annak sem lenne egyszerű az itthoni tanítás, akire szükség lenne külföldi tanulmányai után.

Az, hogy a budapesti Zeneakadémián (Zeneművészeti Egyetem) miért nincsen régizene oktatás, külön tanulmányt igényelne. A legegyszerűbb válasz az, hogy „csak”. Igazából mindenki szeretné, még az ott tanító, adott esetben idősebb professzorok ellenállása is enyhült az utóbbi időben, de mindig akad valami, amire hivatkozni lehet, hogy most éppen miért nem: az intézmény strukturális átalakítása, az épület tervezett rekonstrukciós munkálatai, a pénzühiány, a teremhiány, az előírt képzéssel rendelkező tanárok hiánya (lásd fent, miközben Európa-szerte ismert és elismert magyar régizene-specialisták az éhhalál szélére sodródhatnának ha itt élhettek, és csak arra várnának, hogy tanárként is foglalkoztassák őket).

Ugyan az utóbbi húsz-harminc év vitáiban felmerültek komoly ellenérvek is a régizene oktatásával kapcsolatban, egyáltalán, a régizene mint olyan értelméről és létjogosultságáról nagyon komoly viták folytak, az erre elfecsérelt energiából már három tanszék létre lehetett volna hozni.

Közben persze nem szabad elhallgatni, hogy a Szegedi Főiskolán (ma a Szegedi Tudományegyetem része) évtizedek óta működik egy tanszék-szerűség, ami szerény lehetőségei miatt sajnos nem tudott átitó eredményeket elérni, de maga a létezés ténye a legnagyobb elismerést érdemli.

– Egyensúlyban van-e a zenészképzés és a „felvevőpiac”, vagyis túlkínálat van, vagy „túlkereslet”?

– Nem szabad, hogy érv legyen a régizene-képzés ellen az, hogy úgysem kapnak munkát a végzett zenészek. Természetesen jelentős részük nem fog jól boldogulni. De akkor most azonnal meg kéne szüntetni a zongoraoktatást is Magyarországon... A régi korok előadási, értelmezési problémáiban járatos szakemberekre igenis szükség van minden oktatási szinten, és természetesen jó lenne néha azokat a kiváló magyar szólistákat itthon is hallani, akik bár itthon élnek, meg sem próbálnak betagozódni a magyar hangverseny-szervezési szisztémába és eleve külföldön keresik boldogulásukat, sokszor a saját, esetleg hosszú évek külföldi tanulmányai alatt elért magas színvonalukhoz méltatlan, de jól fizető külföldi együttesek vendégeiként.

A régizene-specialisták ma Európában általában szabadúszóként élnek, sokat utaznak, több, többé-kevésbé rendszeresen működő öfenntartó együttesben igyekeznek munkához jutni, esetleges szólistikus feladatok, CD-felvételek, tanítási tevékenység gazdagíthatják ezt a képet. Ilyen szempontból megközelítve természetesen azt mondhatjuk, hogy a máris meglévő túlkínálatot gyarapítaná a további végzettség hada, másként nézve viszont pótolhatatlannak tűnik az a hatás, amit a régizene mozgalom, a régizene-specialisták már eddig is gyakoroltak a hagyományos előadásokra, hagyományos képzettségű előadókra, a koncertéletre. Feladat pedig rendkívül sok van még, egy nagyon nagy misszió van folyamatban, és még csak az elején tartunk. Hiszen egy zeneakadémiai növendék tanulmányai során a legritkább esetben találkozik a XVIII. század közepéig írt zeneirodalomból való darabokkal, talán a standard-repertoárba tartozó Bach-műveket leszámítva. Egyszerűen azért, mert nem is tudják, milyen művek vannak, nem tudják, hogyan fogjanak hozzá, nem tudják a kottákat megszerezni, és tanáraik ezért inkább lebeszélik őket az ilyen kirándulásokról, mintsem támo-

gatni – tisztelet persze a kivételnek. Éppen ezért, úgy gondolom, egy a tanszékek közötti átjárást biztosító rendszerben érdemes csak ilyen speciális tanszék létrehozni, hogy a szükséges segítséget, ill. ráhatást a „hagyományos” tanszék megkaphassa a munkájához.

– Vannak-e, és ha igen mik a „felkapott” irányzatok a régizene-ben belül?

– Persze egy tanszék tervezésénél előbb utóbb – bármennyire is kicsiny szeglete a régizene a zenei életnek – beleütközik az ember olyan problémákba, mint pl. a szembesülés a különféle irányzatokkal, az ide vagy oda tartozó, egymással szót váltani sem hajlandó specialistákkal. Valóban, rendkívül széttartó irányzatok vannak jelen Európában, mind a hangszeres játékok, mind az éneklést, de még a hangszerépítést illetően is. De ez is csak a mai, a dolgok uniformizáltságához szokott érdeklődő számára sokkoló. Hiszen, ha belegondolunk, 2-300 éve a zenei előadások törvényszerűen jobban különböztek egymástól, akár egy földrajzi egységen belül is, mint ma pl. egy taiwani és egy mexikói zongorista játéka.

A régizene pedig, ha úgy vesszük, sokkal nagyobb korszakot fed le, mint a nem-régizene, tehát a középkori lejegyzett művektől talán a korai romantikáig tartó időszakot jelöljük ma ezzel a fogalommal. Régebben, talán húsz éve, Közép-Európában a legtöbb ember számára a későbarokk zenét jelentette, ez után jött be a képbe a XVII. század, majd a klasszika és korai romantika, és csak a legújabb időkben foglalkoznak magasabb szinten is a reneszánsz és a középkor legértékesebb, legnehezebb műveivel. Ezek a tendenciák részben hullámokban jöttek Európába az utóbbi évtizedekben, részben helyileg voltak meghatározottak, így Hága a francia zene előadásának egyik központja lett az ott dolgozó specialistáknak köszönhetően, Bazel a későreneszánsz és korabarokk városa, és így tovább.

Magyarország, ha jól alakulnak a dolgok és sikerül a Haydn-kultuszt jó mederbe terelni és tartani, az Esterházy-kastély és operaház rekonstrukciójával párhuzamosan

talán a bécsi klasszika és azon belül is az opera előadásának fontos európai központja és oktatási nagyhatalma lehetne. – Hozhat-e újat ez a műfaj?

– Mint mondtam, a misszió elején vagyunk. Hiszen mérhetetlen mennyiségű feldolgozatlan, a modern korban elő nem adott mű van. Rengeteg a megválaszolatlan kérdés, komoly kutatásokra, kísérletekre lenne szükség, és ezt inkább végezhetik a gyakorló zenészek, a zenetudósok támogatásával karöltve. A régi repertoárnak vannak bizonyos csoportjai, amelyeket teljességükben ismerünk (pl. bizonyos reneszánsz misekompozíciók), másokról szinte fogalmunk sincsen, mint például a barokk operáról. De még az ismert repertoár sem jelenti azt, hogy a nagyközönség ismeri, inkább csak azt mondhatjuk, hogy „ismerhető” repertoár. És a tapasztalat szerint az ismerhető művek előadásához szükséges tudást, tapasztalatot, hogy egyszer elégitő eredmény születessen. Jobb tehát már ma elkezdni, nem pedig holnapután. Bozai Ágota

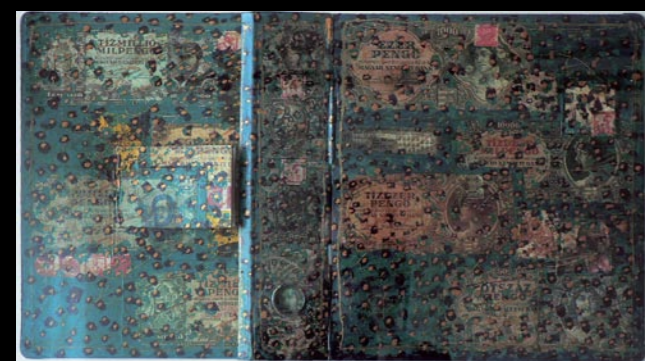
Csalog Benedek

a legkeresettebb régizene-specialisták közé tartozik. 1965-ben született Budapesten. Zongorázní, furulyázní, majd fuvolázní tanult, 1987-ben Elek Tihámér osztályában szerzett diplomát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán.

Ezután Barthold Kuijken hágai osztályában tanult tovább, itt 1991-ben szerzett barokkfuvola-diplomát. Nemzetközi karrierje főiskolás éve alatt kezdődik, szólistaként a fontosabb európai fesztiválok (Flandriai Fesztivál, Holland Fesztivál, Musicora Paris, Innsbrucki Régi Zene Hetek, Avignoni Fesztivál) vendége. Azóta fellépett a legtöbb európai országban, Amerikában, Braziliában, Japánban és a Közel-Keleten. A bruggei „Musica Antiqua verseny” szólista kategóriájának és az orlandói Baroque Flute Artist Competition első díjasa, második díjat nyert (első nem adtak ki) a melki Johann Heinrich Schmelzer régizene-versenyen. 1992 óta a lipcsei Hochschule für Musik und Theater” barokkfuvola tanára, mesterkurzusokat tart rendszeresen Magyarországon kívül Tokióban, a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumában, a zürichi, lisszaboni és gdanski Zeneakadémiákon, Berlinben, Utrechtben és Braziliában. Csalog Benedek a budapesti Doppler Intézet vendégtanára és a tokaji Régi-zene Nyári Egyetem művészeti vezetője. Szólistaként eddig tíz CD-t jelentetett meg a Hungarotonnál és német cégeknel. (A Hungarofest ismertetője.)

A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány és a Magyar Írószövetség közös művészeti klubja, a MAKTár Klub „Személyes közügyek” címmel pályázatot hirdetett. A díjak átadására nagy érdeklődés mellett került sor december 5-én az Írószövetség székházában.

Kardos Mária:
Beszűrődések I.-VI.

Kovács Péter Balázs: Moneybook 2

Képző- és iparművészet

Emlékezés kategória:

1. Kardos Mária: Beszűrődések I-VI., digitális fotó
2. Bényi Eszter: Tao – francia gobelin, gyapjú
3. Gergely Nóra: Anna Ahmátova szobája – animáció

Leltár kategória:

Kovács Péter Balázs – Moneybook 2., vegyes technika

Vallomások kategóriában nem adott ki díjat a zsűri.

Irodalom

Emlékezés kategória:

1. Szappanos Gábor
2. Fábrián László
3. Pálfi Ágnes

Leltár kategória:

1. Serfőző Simon
2. Gervai András Ferenc
3. Mizser Attila

Vallomások kategória:

1. Turczai István
2. Pusztaszeri László
3. Rónai-Balázs Zoltán

A „Személyes Közügyek 2006” pályázat díjazottjai

Bényi Eszter : Tao

Éles István

Egy aktuális Mátyás-mese

Mint tudjuk, Mátyás király áruházában elő-előfordult az országban bárhol, bármikor. Egyszer úgy eltévedt időben és térben is, hogy Kolozsváron találta magát 2006. december 31-én – az EU csatlakozás előestéjén.

Reggelőző is az éj leple alatt meglátogatta saját szülőházát, s imhol talált rajta egy feliratot: Academia de arte vizuale si design „Ion Andreescu”. Meghatódottan vette tudomásul, hogy utolsó ittjárta óta akadémia létesült a számára oly kedves helyen, s gondolta, Beatrice nyelvén folyik az oktatás, azért nem érti. Ezt követően nyugovóra tért a főtér egy padján.

Reggel meg azt nem értette, hogy miért nevetnek rajta az emberek. De az első újtábla eső kirakat megadta a választ: a frissen festett sárga pad volt az, ami csíkora festette áruházát. „Sebaj – gondolta magában –, így még kevésbé fognak felismerni”. Azzal elindult, hogy tájékozódjék a város dolgai felől.

Általhaladva a főtéren egy lovasszobor mellett ment el. Már a ló faránál baktatott, amikor észbe villant a felirat, miszerint ez ő – Mathias Rex – azaz Mátyás király.

Egy pillanatra meg is szédült a hálás utókor e nemes gesztusát látván. És most már jobban szemügyre vevé a szobrot: „En is ilyen volnék? Ilyen dőlceg, daliás? És a hajam ilyen hullámos, dús...? Végül is – mondta magában – csak egy jó fodrász, vagy egy Fadrusz kell hozzá...”

Ahogy nézte, nézte a szobrot, kicsit hátrált – bár ne tette volna – merthogy csaknem beleesett egy ásatás munkagödribe. Ami pedig megmentette az eséstől, az egy korlát volt. Hálát adott a teremtőnek és indult volna tovább dolgára, de az emberek immáron még jobban nevettek rajta, mint az elébb. Ám – mint tudjuk – Mátyás király eszén még a kolozsvári főbíró sem járhat túl kétszer, fogta magát, az előző kirakathoz sietett, belenézett, és uramfia mit látott? A frissen festett kékszínű korlát volt az, ami újabb nyomokat hagyott a köpenyén. Sebaj – mondta most már nevetve magában –, így majd még kevésbé fognak felismerni.

Ezután – kissé elfáradva – egy lámpavasnak támaszkodva szemlélődött vagy egy fertályórányt, s mikor tovaindult, csoda történt. Az arra járók már nem nevettek rajta, sőt körbeállták, éljenezték. Vivat! Vivat! Hallatszott többfelől is. Egy ember pedig így szól: Vivat Domnule Matei Corvinul!

Mátyás a tömegetől most már nem tudott a kirakathoz menni, csak sejteni lehetett, hogy a frissen festett piros lámpavas volt az, ami az eddigi nyomokkal együtt háromszínűre – piros-sárga-kékre – festette köpenyét.

Szorongatott helyzetében mit tudott volna mást tenni? Kibújt köpönyegéből, és uszgyi, meg sem állt Budáig, ahol is a Minden Határon Túli Magyarok Hivatalához fordult.

Nos, hát így szokott le Mátyás király az áruház országjárásról...

Mosonyi Kiss Gusztáv: Néma város 56

A 2006-os évszám különös jelentőséggel bírt, bír a magyarság kultúr- és sors történetében. Tudniillik legalább három jelentős esemény évfordulója esett e dátumra. 1456. július 22-én Hunyadi János főkapitány a Nándorfehérvár fölmentésére érkező kereszties sereg élén nagy győzelmet aratott II. Mohamed szultán hada fölött. 1606. június 23-án Bécsben a győztes Bocskai István-féle felkelés Magyarországra és Erdélyre nézve rendkívül előnyös békét kötött a császári udvarral, és november 11-én Zsitatorokban lezárták a török ellen folyó 15 éves háborút. 1956. október 23-án pedig kitört Budapestben a szovjet önkényuralmi világbirodalmat megrengető „emberi méltóság” forradalma, amelyet levertek ugyan, de annak szelleme, virtusa és törekvései maig tápláló és orvosló forrását képezték és képezik minden jogos emberi sérelemnek és ellenállásnak, s a magyar élet és igazság visszamenőleges és előre tekintő érvényre juttatásának.

A kisebb-nagyobb szünetekkel 1992-től működő X-Art Egyesület tehát, amikor meghirdette az érde Szepes Gyula Művelődési Központban soron következő, új meghívásos kiállítását, nyilván erre a kulturális történelmi beágyazottságra, s leginkább 1956-ra gondolva szabtta meg annak tematikáját. Így lett a tárlat címe két szám: „56 50”, amely színvonalánál fogva méltóképpen ízesült azon kiállítások sorába, amelyek 56 szelleme előtt tisztelegtek szerte az országban.

A tárgyilagosság kedvéért azonban meg kell jegyezni: az '56 ötvenedik évfordulójára szervezett érde képzőművészeti prezentáció alkotói közül – akárcsak a 2004-es, A Dunánál (Az X-Art Egyesület és barátai) című kiállítás esetében láthatunk, (még) nem mindenki tartozott, tartozik az egyesülethez [s a tényleges tagok közül né-

hányan (pl. Aknay János, Somogyi György, Puha Ferenc) most nem vettek részt e bemutatón] – két művész kivételével (László és Lovász) mindenkit az immár megyei jogú várossá avasztalt település polgárai közé kellett, kell sorolnunk. Továbbá újfent tapasztalhatta a látogató a képi manifesztáció nagyjából egyenletes színvonalát. Több kiemelkedő, önálló karakterű, egyéni szemlélettel, világlátással, izzel és értékrenddel bíró, hiteles műalkotást konstatálhatott, amely egy tizenegyi fős társaság esetében nagy dolognak számít manapság! Tudniillik a különbözőségek egy-egy soros rendezés következtében gyakran kioltathják egymást.

Az akkori kiállítás résztvevői: Aknay János, Elekes Károly, Eöry Emil, Gvárdián Ferenc, Györfly Sándor, Karsch Manfred, László Bandy, Kéri Mihály, K. Izcrám, Krizbai Sándor, Katona Zoltán, Lovász Erzsébet, Regős István, Nagy Árpád Pika, Nagy István, Palkó Tibor, Puha Ferenc, Sebestyén Zoltán, Somogyi György, Marcali Kiss Melitta, Selényi Károly István, Varga-Welther Júlia, Kurt Welther. (A dölt betű a vendégeket jelöli.)

(Az írás teljes terjedelmében olvasható a www.maktar.hu oldalon a MAKTár+ rovatban)

1: Az akkori kiállítás résztvevői: Aknay János, Elekes Károly, Eöry Emil, Gvárdián Ferenc, Györfly Sándor, Karsch Manfred, László Bandy, Kéri Mihály, K. Izcrám, Krizbai Sándor, Katona Zoltán, Lovász Erzsébet, Regős István, Nagy Árpád Pika, Nagy István, Palkó Tibor, Puha Ferenc, Sebestyén Zoltán, Somogyi György, Marcali Kiss Melitta, Selényi Károly István, Varga-Welther Júlia, Kurt Welther. (A dölt betű a vendégeket jelöli.)

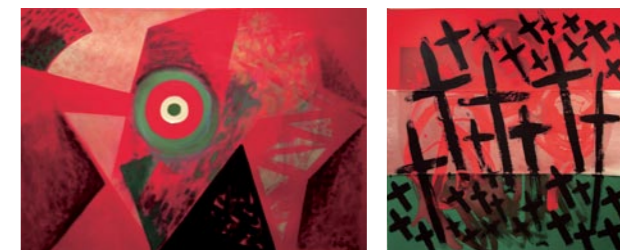
Novotny Tihamér

56 50

– az X-Art Egyesület meghívásos kiállítása

Mosonyi Kiss Gusztáv:
Az utca 1956

Eöry Emil: Idézet (triptichon részlet)

Bakky Anna:
Magyarországi emlékmű 1956-2006 (triptichon részlet)

maktár

Kiadja: A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány

Megjelenik: 11 000 példányban, havonta

Asztalosné Zupcsán Erika ötlete alapján alapította a MAK

Felölös kiadó: dr. Ferenczy-Nagy István, a kuratórium elnöke

Felölös vezető: Asztalosné Zupcsán Erika, igazgató

Főszerkesztő: Nemes Attila

nemes.attila@maktar.hu

Társzerkesztő: Kóhalmi Andrea

kohalmi.andrea@maktar.hu

A szerkesztőség munkatársai:

Büki Attila, Csépanyi Ildikó, Gömöri Beáta,

Mikics Ádám, Reich Éva

Szerkesztőség: 1054 Bp., Báthori u. 10.

Tel.: 428-5000 Fax: 473-1613

szerkesztoseg@maktar.hu

Állandó szerzők:

Bozai Ágota, Brém-Nagy Ferenc, Cseh Borbála, Feledy Balázs,

Kaló Béla, Novotny Tihamér, Péntek Orsolya, Somhegyi Zoltán,

Szvájk-Tóth Viktor, Vári Attila, Zielinski Tibor

Művészeti vezető: Tiszai S zilárd

www.sealart.hu

Digitális változat: www.maktar.hu

Nyomdai előállítás:

Press+Print Kft. www.press-print.hu, pressp@press-print.hu

Felölös vezető: Tóth Imre, igazgató

ISSN: 1786-7525

Címlapon: Szabó Kára Petra: Műhelyben

Hátlapon Kovács Marianna iparművész munkája

